BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ DERGİSİ
Bahçeşehir University Law Review

Cilt: 9 | Sayı: 113-114

- **Vergi İcra Hukukunda Haciz ve Elektronik Haciz Uygulamaları, Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri**
  Hatice YURTSEVER / Burçin BURAN

- **Medeni Hukuk Açısından Klinik Araştırmalarda Gönüllülerin Rızası**
  Aslı MAKARACI BAŞAK

- **Korunmaya Muhtaç Yaşlılara Bakan Kurumların Nafaka Yükümlüsü Hısımlardan Masraflarını İsteyebilmesi**
  Özlem TÜZÜNER

- **Kişilerin Huzur ve Sükûnunu Bozma Suçu**
  Rezzan İTİŞGEN

- **Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı Kapsamında Kolluğun Güç Kullanmasında Ölçülülük İlkesi ve Gezi Parkı**
  Mert NOMER

- **Uluslararası Hukukta Koruma Sorumluluğu Çıkmazı**
  Emir Abbas GÜRBÜZ

seçkin

BAHÇEŞEHİR
ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ DERGİSİ

Cilt: 9 | Sayı: 113-114
Ocak - Şubat 2014

Derginin Sahibi
Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Adına
Hukuk Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Ayşe NUHOĞLU

Sorumlu Müdür
Yrd. Doç. Dr. Didem YILMAZ

Editör
Yrd. Doç. Dr. Ceren Zeynep PİRİM

İletişim Adresi
Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi,
Çırağan Caddesi Osmanpaşa Mektebi Sokak No: 4-6
34353, Beşiktaş / İSTANBUL
Tel: +90 (212) 381 03 52
Faks: +90 (212) 381 03 50
İletişim: cerenzeynep.pirim@bahcesehir.edu.tr
didem.yilmaz@bahcesehir.edu.tr
Elektronik Ağ: www.bahcesehir.edu.tr

Sayfa Tasarımı
Emre KIZMAZ

Kapak Tasarımı
İsmail ÇAM

Yayın
Seçkin Yayıncılık A.Ş.
Sağlık Sok. No: 21 Sıhhiye / ANKARA
Tel: 0312 435 30 30
Faks: 0312 435 24 72

Baskı
Sözkesen Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.
İVOGSAN 1518 Sok. Mat-Sit İşmerkezi
No: 2/40 Yenimahalle /ANKARA
Tel: 0 312 395 21 10

ISSN
1304-7949

Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,
iki ayda bir yayımlanan yerel, süreli ve hakemli bir dergidir.
Dergide yayımlanan yazılarda ileri sürülen görüşler yazarlara aittir.

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Tom READ
Prof. Dr. Eric JANUS
Prof. Dr. John SONSTENG
Prof. Dr. Carolyn CHALMERS
Prof. Dr. Stephen MAZZA
Prof. Dr. Steve Mc ALLISTER
Prof. Dr. Rainer ARNOLD
Prof. Dr. Herbert ROTH
Prof. Dr. Ulrich SIEBER
Prof. Dr. Hans-Jörg ALBRECHT
Prof. Dr. Özer SELİÇİ
Prof. Dr. Aziz Can TUNCAY
Prof. Dr. Feridun YENİSEY
Prof. Dr. Süheyl BATUM
Prof. Dr. Ayşe NUHOĞLU
Prof. Dr. Gülsen GÜNEŞ
Prof. Dr. İl Han ÖZAY
Prof. Dr. Selçuk ÖZTEK
Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ
Prof. Dr. Turgut KALPSÜZ
Prof. Dr. Haluk KABAALİOĞLU
Prof. Dr. Atilla ALTOP
Prof. Dr. Tayfun AKGÜNER
Prof. Dr. Hamdi YASAMAN
Prof. Dr. H. Yavuz ALANGOYA
Prof. Dr. Turgut ÖZ
Prof. Dr. Nihal SABAN
Prof. Dr. Durmuş TEZCAN
Prof. Dr. Didem ALGANTÜRK LIGHT
Prof. Dr. Oktay UYGUN
Prof. Dr. Turan YILDIRIM
Prof. Dr. Adnan DEYNEKLİ
Prof. Dr. Emre ÖKTEM
Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ
Doç. Dr. Murat ALIŞKAN
Doç. Dr. Füsun Nomer ERTAN
Doç. Dr. Kadir Emre GÖKYAYLA
Doç. Dr. Serap AMASYA
Yrd. Doç. Dr. Emin Cem KAHYAOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Ahu AYANOĞLU MORALI
Yrd. Doç. Dr. Aslı MAKARACI BAŞAK
Yrd. Doç. Dr. Seda ÖKTEM ÇEVİK
Yrd. Doç. Dr. Ceren Zeynep PİRİM
Yrd. Doç. Dr. Elif KÜZECİ
Yrd. Doç. Dr. Didem YILMAZ
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Sinan ALTUNÇ
Yrd. Doç. Dr. Burak HUYSAL
Yrd. Doç. Dr. Zafer KAHRAMAN
Yrd. Doç. Dr. Burcu SAVAŞ
Yrd. Doç. Dr. Öz SEÇER
Yrd. Doç. Dr. Ayşe ŞAHİN
Yrd. Doç. Dr. Cenker GÖKER

YAYIN KURULU

Yrd. Doç. Dr. Aslı MAKARACI BAŞAK
Yrd. Doç. Dr. Ceren Zeynep PİRİM
Yrd. Doç. Dr. Elif KÜZECİ
Yrd. Doç. Dr. Didem YILMAZ
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Sinan ALTUNÇ
Arş. Gör. Mert NOMER

Korunmaya Muhtaç Yaşlılara Bakan Kurumların Nafaka Yükümlüsü Hısımlardan Masraflarını İsteyebilmesi

Özlem TÜZÜNER[*]

Özet:

Korunmaya muhtaç yaşlılara bakan kurumlar, huzurevi ve yaşlı bakımevi olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk Medenî Kanunu'nun 365 ve 366'ncı maddelerine göre, "korunmaya muhtaç kişilerin bakımı, bununla yükümlü kurumlar tarafından sağlanır. Bu kurumlar, yaptıkları masrafları nafaka yükümlüsü hısımlardan isteyebilir. Dava, nafaka alacaklısına bakmakta olan resmî veya kamuya yararlı kurumlar tarafından da açılabilir" (TMK m.366, 365/4). Bu hükümlerde, kanun icabı, halefiyet prensibinin uygulandığı düşünülmektedir. Öyle ki, korunmaya muhtaç kişilere bakan kurumlar, Türk Medenî Kanunu'nun 364'üncü maddesindeki şartlar gerçekleştiği takdirde, aynı kanunun 365 ve 366'ıncı maddelerine göre, nafaka alacaklısının halefi sıfatıyla, yardım nafakası davası açabilir.

Anahtar Kelimeler:

Yardım Nafakası, Yaşlılar, Kurumlar, Halefiyet.

Abstract:

The agencies which look after elderly people in need of protection appear to elderly nursing home residents and eventide rest home. In accordance with articles 365 and 366 of the Turkish Civil Code, "care of people in need of protection, is provided by the institutions responsible. These institutions, may request their costs from alimony payer relatives. The case can be made, by the official or public benefit corporations which are caring for the lender of alimony". It is thought that, in these provisions, the principle of subrogation is applied for the sake of law (subrogation affected by the operation of law). Such that, the institutions caring people in need of protection, when the conditions of article 364 of the Turkish Civil Code are realized, in accordance with the provisions 365 and 366 of the same code, as a successor to the alimony creditor, may sue (file) for maintenance alimony.

Keywords:

Maintenance Alimony (It is a Kind of Permanent Alimony Allowance in Turkish Civil Law), Elders, Institutions (Agencies), Subrogation.

[*] Yrd. Doç. Dr., Okan Üniversitesi-Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

I. GENEL OLARAK YARDIM NAFAKASI

Türk Medenî Kanunu'nun[1] 364'üncü maddesine göre, "herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür. Kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlıdır (TMK m.364/1, 364/2). "Nafaka davası, mirasçılıktaki sıra göz önünde tutularak açılır" (TMK m.365/1).

Türk Medenî Kanunu'nun anılan hükümleri, İsviçre Medenî Kanunu'nun[2] tekrarından ibarettir (CCS. art. 328/1, 329). Doktrinde ve uygulamada, bu nafaka, tedbir, iştirak ve yoksulluk nafakalarından ayırt edilerek, yardım nafakası şeklinde adlandırılmaktadır[3]. Yardım nafakasının karakteri, mükellefin ihtiyaçları tehlikeye düşürülmeden, alacaklının muhtaçlığının giderilmesi; böylece, toplumda muhtaçlığın önlenmesidir[4].

Türk Medenî Kanunu'nun 364'üncü maddesi dikkate alındığında, ergin çocuğun veya torunun, ailesiyle birlikte yaşamak ve emeğini veya gelirini aileye özgülemek gibi yasal yükümlülüğü kural olarak bulunmamaktadır[5]. Bu

---

1 RG. 8.12.2001, S. 24607; 4721 Sayılı Kanun.

2 İsviçre Medenî Kanunu'na (*Code Civil Suisse*) 25.3.2013 tarihinde http://www.admin.ch/ch/f/rs/2/210.fr.pdf adresinden ulaşıldı.

3 Bilge Ö., Aile Hukuku, 3. Bası, Ankara, 2000, s. 580, 581.
Başaklar E., Nafaka Davaları, Ankara, 1974, s. 146.
Zevkliler A./Acabey B. M./Gökyayla E. K., Zevkliler Medenî Hukuk (Giriş, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku), 6. Baskı, Ankara, 2000, s. 1025.
Dural M./Öğüz T./Gümüş M. A., Türk Özel Hukuku, C. III, Aile Hukuku, İstanbul, 2012, prg. 1732.
Akıntürk T./Karaman Ateş D., Türk Medenî Hukuku, Aile Hukuku, C. 2, 15. Bası, İstanbul, 2013, s. 444.
Saymen F. H./Elbir H. K., Türk Medenî Hukuku, C. 3, Aile Hukuku, 2. Bası, İstanbul, 1960, s. 467.
Feyzioğlu N. F., Aile Hukuku, 3. Baskı, İstanbul, 1986 (Bu Baskıyı Hazırlayanlar: Özakman C., Sarıal E.), s. 573, 574.
Gençcan Ö. U., Aile Hukuku, Ankara, 2011, s. 1648.
Ailede nafaka yükümlülüğü adı altında bkz. Özkan H., Aile Hukuku Davaları ve Tatbikatı (Açıklamalı-İçtihatlı), 2. Baskı, İstanbul, 2005, s. 1435.
Guénolé Le Bihan M., Droit civil, Droit de la famille, Paris, 2000, p. 48.
Brahinsky Renault C., Droit de la famille, Cinquième édition, Paris, 2003, p. 122.
Mazeaud H./Mazeaud L./Mazeaud J./Chabas F., Leçons de droit civil, La famille, Tm. I, Troisième volume, Septième édition, Paris, 1995, p. 597, 598.

4 Köseoğlu B./Kocaağa K., Aile Hukuku ve Uygulaması (Bilimsel Görüşler ve Yargı İçtihatları), Ankara, 2011, s. 152. Bozovalı H., Türk Medenî Hukukunda Bakım Nafakaları, İstanbul, 1990, s. 6, 7.

5 Ayan S., Emeğini veya Gelirini Aileye ÖzgüleFkyen Altsoyun Denkleştirme Alacağı ve Almanya Örneği, DEÜHFD, C.12, S.1, Y. 2010, s. 25-83, s. 37, 7.4.2013 tarihinde http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergimiz12-1/3-serkanayan.pdf adresinden erişildi.

şekilde, üst soyu ile birlikte yaşayıp, emeğini veya gelirini aileye özgüleyen ergin alt soyun zaten denkleştirme alacağı bulunmaktadır (TMK m.370, 371). Burada söz konusu olan yükümlülük çok daha dar kapsamlıdır. Kanun, yardım nafakası mükellefiyetini gayet dar bir çerçeve içinde kabul etmiştir. Aslında diğer sosyal kurallarda, özellikle din ve ahlâk kurallarında tarihsel temelini bulan bu kanunî ödev, herkesin, üstsoyu ve altsoyu ile kardeşine, fiilî desteği olmaksızın zor duruma düşeceği hâllerde, maddî açıdan destek olmasıdır[6].

Yardım nafakasının şartları doktrinde tespit edilmiştir. Gerek nafaka alacaklısı, gerek nafaka borçlusu yönünden kanunda aranan şartlar gerçekleşmelidir. Nafaka alacaklısı, yardım görmediği takdirde yoksulluğa düşecek, zorunlu iaşesini temin etme gücünü haiz olmayan herhangi biridir. Nafaka yükümlüsü ise, mirastaki sıranın takip edilmesi kaydıyla, altsoy, üstsoy ve refah içindeki kardeşlerden ibarettir[7]. Türk Medenî Kanunu'na göre, "eş ile ana ve

---

6 Zevkliler/Acabey/Gökyayla, 2000, s. 1025. Köseoğlu/Kocaağa, s. 149, 151. Bozovalı, s. 6. Köprülü B./Kaneti S., Aile Hukuku, İstanbul, 1986, s. 293.
Oğuzman K./Dural M., Aile Hukuku, 3. Bası, İstanbul, 2001, s. 378.
Gündüz F. E./Gündüz H., İdare Hukuku'nda Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, Y. 2011, S. 3, s. 225-258, s. 232, 7.4.2013 tarihinde http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/15_3_9.pdf adresinden erişildi.
Pelissier T., Les obligations alimentaires: Unité ou diversité, Revue internationale de droit comparé, Vol. 14, N. 4, Octobre décembre 1962, p. 828-832, p. 829; 6.6.2013 tarihinde http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/ridc_0035-3337_1962_num_14_4_13536 adresinden erişildi.
Demiral M., Aile Bağlarının Ortadan Kalktığı Hâllerde Yardım Nafakası Talebinin Yerindeliği Hakkında Bir Yargıtay Kararı İncelemesi, DEÜHFD, C. 11, Özel Sayı, Y. 2009, s. 1111-1138, s. 1135, 7.4.2013 tarihinde http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergimiz11-9-ozel/ozel/4%20demiral.pdf adresinden erişildi.

7 Yardım nafakasının şartları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Dural/Öğüz/Gümüş, prg. 1740-1764.
İnal N., Aile Mahkemeleri Davaları (Örnek Dilekçe ve Kararlarla Açıklamalı), 1. Baskı, 2004, Ankara, s. 1048 vd. Oğuzman/Dural, s. 379 vd. Gençcan, 2011, s. 1649 vd. Köprülü/Kaneti, s. 295 vd. Öztan, s. 587 vd.
Tuğsavul M./Akgöl S., Ahkâmı Şahsiye (Sulh Hukuk) Dâvaları ve Tatbikatı, İstanbul, 1958, s. 52 vd.
Akıntürk/Karaman Ateş, s. 449, 450. Demiral, s. 1114-1122. Saymen/Elbir, s. 468 vd. Başaklar, s. 146 vd. Kırmızı M., İçtihatlı Aile Hukuku, İskenderun, 2009, s. 535 vd.
Şahin E., Aile Hukuku Davaları Tatbikatı (Açıklamalı-İçtihatlı), Ankara, 2004, s. 915 vd.
Özuğur A. İ., Nafaka Hukuku (Türk Medenî Kanunu'nun Yeni Düzenlemelerine Göre Gerekçeli – Açıklamalı – İçtihatlı), 4. Baskı, İstanbul, 2007, s. 451 vd. Zevkliler/Acabey/Gökyayla, 2000, s. 1025 vd.
Velidedeoğlu H. V., Türk Medenî Hukuku, Aile Hukuku, C. II, 2. Baskı, İstanbul, 1950, s. 404 vd.
Ruhi A. C., Nafaka Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 2010, s. 80 vd. Feyzioğlu, s. 579 vd. Guénolé Le Bihan, p. 49.

babanın bakım borçlarına ilişkin hükümler saklıdır" (TMK m.364/3). İsviçre Medenî Kanunu'na göre, "anne ve babanın, müşterek yaşamın (*le conjoint*) ve tescilli eşcinsel birlikteliğin (*le partenaire enregistré*) nafaka yükümlülüğü saklıdır" (CCS. art. 328/2).

Yardım nafakası talep etmek, kişiye sıkı sıkıya bağlı hakkın kullanılmasıdır. Bu yetki, hak sahibi ölünce mirasçılara geçmez, hak sahibinin sağlığında üçüncü kişilere devredilemez. Yardım nafakası, kamu düzenini yakından ilgilendirir; ilama dayanan yardım nafakası haczedilemez; alacaklısının rızası olmadıkça takas edilemez. Yardım nafakasından feragat edilmesi Türk Borçlar Kanunu'nun 27'inci maddesi uyarınca ahlâka aykırılıktan geçersizdir. Ancak işlemiş nafaka alacaklarından, borçlu ibra edilebilir[8]. Yardım nafakası, hâkim

Mazeaud/Mazeaud/Mazeaud/Chabas, p. 593 et s.

Doktrinde, yardım nafakası, hakkın kötüye kullanılması açısından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede, aile bağlarının bütünüyle koptuğu durumlarda, örtülü boşluk bulunduğu, hâkimin hukuk yaratması gerektiği; nafaka talebini dürüstlük kuralına ve hakkaniyete aykırılıktan reddetmesi gerektiği dile getirilmiştir (Demiral, s. 1128 vd.). Oysa Yargıtay, yardım nafakası isteyenin kendi kusuru ile yardıma muhtaç duruma düşmesinin yükümlüyü borcundan kurtarmayacağını; aile bağlarının temelinden sarsılması hâlinde bile nafaka yükümlülüğünün ortadan kalkmayacağını; aile bağları kusuru ile zayıflamasına rağmen, oğlun yardıma muhtaç babasının asgari yaşama giderlerini karşılaması gerektiği sonucuna varmıştır (Yarg. 3. HD., 2007/19271 E., 2008/00860 K., T. 22.1.2008, 7.4.2013 tarihinde http://www.kararevi.com/karars/409746#.UWGPzEZrOpo adresinden erişildi). Hatta evladını mirastan çıkaran babanın nafaka mükellefiyetinin bertaraf olmayacağı yönünde içtihat da bulunmaktadır (TM. 2. HD., 20.6.1940 T., 1479/2427 sayılı ilamı; Tuğsavul/Akgöl, s. 60. Aynı yönde bkz. İnal, s. 1055). Örtülü boşluk, hâkimin hukuk yaratması ve takdir yetkisi kavramlarıyla teknik olarak bağlantısı bulunmayan bu konunun, hakkın kötüye kullanılması yasağından yararlanılarak veya yardım nafakasının mevcut şartlarına bir yenisinin, "davacının ağır kusuruyla aile bağlarını koparmış olmaması" şartının eklenmesi suretiyle çözülmesi önerilebilirdi. Ne var ki, yardım nafakası kurumunun tarihsel temelleriyle ve varlık amacıyla bağdaşmayacağından, her iki çözüm önerisinden de kaçınılmıştır.

[8] Yardım nafakasının özellikleri hakkında ayrıntılı bilgiler için bkz. Dural/Öğüz/Gümüş, prg. 1781-1787.

Akıntürk/Karaman Ateş, s. 453. Aral F., Türk Borçlar Hukuku'nda Takas, Ankara, 2010, s. 119. Köprülü/Kaneti, s. 298, 299. Oğuzman/Dural, s. 389, 390. Tuğsavul/Akgöl, s. 71. Öztan, s. 582, 590.

Tekinay S. S./Akman S./Burcuoğlu H./Altop A., Terkinay Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 7. Bası, İstanbul, 1993, s. 1025. Saymen/Elbir, s. 477. Ruhi, s. 177. Başaklar, s. 150. Feyzioğlu, s. 586, 587.

Hatemi H./Gökyayla E., Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, 2. Bası, İstanbul, 2012, s. 315. Guénolé Le Bihan, p. 49, 50. Édition du Juris Classeur, prg. 056-22 / 056-25. Mazeaud/Mazeaud/Mazeaud/Chabas, p. 605, 606, 611-615.

Akın L., Maaş ve Ücret Haczi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 1995, C. 44, S. 1–4, s. 365-364, 24.3.2013 tarihinde acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/1189/1780.pdf adresinden erişildi.

ödeme biçimi ve yeri bakımından aksine karar vermedikçe, alacaklının yerleşim yerine veya meskenine götürülecek alacaklardandır[9].

II. YARDIM NAFAKASI VE YAŞLILAR

Yardım nafakası alacaklısını, teorik olarak, yaşlı veya genç şeklinde sınırlamak doğru değildir. "Büyük baba, şartları gerçekleşmişse, torununa nafaka ödemek zorunda olduğu gibi, bir kimsenin torun çocuğu da babasının büyük babasına nafaka ödemek yükümlülüğü altındadır. Bir baba ya da büyük baba, şartları varsa oğluna ya da torununa yardım nafakası ödemekle yükümlüdür. Fakat aynı büyük baba ya da baba, şartları gerçekleşince oğlu ya da torunundan nafaka alacaklısı olur"[10]. Burada söz konusu olan yardım nafakasında karşılıklılık esasının uygulama alanı bulmasıdır[11]. Karşılıklılık ilkesi, nafaka borçlusu hısımlar arasında, yaş farkına bağlı gözetme olmadığını ortaya koyar. Küçüklerin büyüklere nafaka vermesi yönündeki bakış açısının tersi de geçerlidir. Pekâlâ, büyükler de küçüklere nafaka verebilir. Yargıtay kararlarında, üniversite eğitimini sürdüren reşit kişinin anne ve babasından yardım nafakası talep edebileceği kabul edilmektedir[12].

Hayatın olağan akışı ve büyük adetler yasası dikkate alındığında, yardım nafakasının, genellikle, gençlerden yaşlılara aktığı kolaylıkla anlaşılır. Yardım nafakasının, anlam ve öneminin ortaya çıktığı asıl topluluk, yaşlılardır.

---

9 Guénolé Le Bihan, p. 50. Mazeaud/Mazeaud/Mazeaud/Chabas, p. 594.

10 Dural/Öğüz/Gümüş, prg. 1734, 1739. Aynı yönde bkz. Akıntürk/Karaman Ateş, s. 447. Şahin, s. 918. Özuğur, s. 451. Zevkliler/Acabey/Gökyayla, 2000, s. 1025. Tuğsavul/Akgöl, s. 52. Édition du Juris Classeur, L'enfant & sa famille, Paris, 2003, prg. 056-12.
Usul ve füru arasında yaşın rolü yoktur (Saymen/Elbir, s. 469). Gençcan, 2011, s. 1655.

11 Pelissier, p. 831. Édition du Juris Classeur, prg. 056-26. Mazeaud/Mazeaud/Mazeaud/Chabas, p. 595.

12 Yarg. 3. HD., 2007/20115 E., 2007/19039 K., T. 13.12.2007; 24.3.2013 tarihinde http://www.hukuki.net/content.php?220-Yard%FDm-Nafakas%FD-Yarg%FDtay-Karar%FD adresinden erişildi.
Aynı yönde bir başka karar için bkz. Yarg. 3. HD., 2002/3483 E., 2002/4467 K., T. 29.4.2002; 24.3.2013 tarihinde http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=48244 adresinden erişildi.
Yarg. 3. HD., 2004/1453 E., 2004/1195 K., T. 23.2.2004; 24.3.2013 tarihinde http://www.kararevi.com/karars/666918 adresinden erişildi.
Aynı yönde kararlar için bkz. Ruhi, s. 81. Özuğur, s. 464. Tuğsavul/Akgöl, s. 56. Gençcan, 2011, s.1649, 1650, 1654. İnal, s. 1055. Köprülü/Kaneti, s. 297.
Gürsoy S./Bulut H., Aile Mahkemeleri Uygulaması, 1. Bası, İstanbul, 2004, s. 795.
Ertürk E., Uygulamada Nafaka Davaları (4721 Sayılı Yeni Medeni Kanuna Göre), İstanbul, 2005, s. 621.
Bulut H., Aile Hukukunda Velayet (Çocukla Kişisel İlişki Kurulması) ve Nafaka Davaları, İstanbul, 2007, s. 111.

Esasen, yardım nafakasının aslî şartı, yani yardım edilmezse yoksulluğa düşecek olma şartı, yardım nafakasıyla yaşlılık arasındaki bağı kuvvetlendirmektedir. Zira yardım nafakasında, alacaklının, kendi ihtiyaçlarını karşılayacak imkânları bütün çabasına rağmen temin edememesi; kusurlu veya kusursuz olarak çalışamayacak duruma düşmesi aranır[13]. Yardım edilmediği zaman yoksulluğa düşecek topluluğun gençlerden oluşması, beklenmez ve istenmez. Çünkü onlar, sakatlık, hastalık gibi bir mani olmadıkça çalışıp kazanabilir durumdadır. Bu noktada şöyle bir tespitte bulunmak gerekir: Türk Medenî Kanunu'nun 364-366 hükümleri, olayların büyük çoğunluğunda, gençlere değil, yaşlılara yardım etmeyi; malî durumu yeterli olduğu hâlde büyüklerine yardım etmeyen gençleri hukuk yoluyla tenkit etmeyi hedeflemektedir[14].

Modern hukuk düzeni, gerek özel hukuk, gerek kamu hukuku bakış açısından yaşlıları korumak için tedbirler almaktadır. Anayasa'da[15] "çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz" hükmüne yer verilmiştir (AY m.10/3). Bu hüküm, yaşlılar lehine pozitif ayrımcılığa işaret etmektedir[16]. Ayrıca Anayasa, yaşlıları koruma, onlara yardım, ekstra haklar ve kolaylıklar sağlama görevini Devlete yüklemiştir (AY m.61/3). Türk Medenî Kanunu'nun 364-366 hükümleri ise, kanunlar hiyerarşisinde Anayasa'nın anılan hükümlerinin izdüşümü olarak, konunun özel hukuk boyutunu ortaya koymaktadır.

Modern kanunlarda yaşlılara yardım edilmesini düzenleme eğiliminin kısa bir geçmişi bulunmaktadır. Arzu edilen kanunlarda böyle bir konunun düzenlenmesine ihtiyaç duyulmamasıdır. Bundan önce, kendi ürettiği kadar tüketen toplumlarda bu konunun yasayla düzenlenmesine gerek duyulmadığı eklenmelidir. Aslında, üretim araçlarının üretilmesi, toplumsal gelişmede önemli bir dönüm noktasıdır. Bu noktadan itibaren, tabii hukuk kurumların-

[13] Dural/Öğüz/Gümüş, prg. 1744. Aynı yönde bkz. Akıntürk/Karaman Ateş, s. 449. Saymen/Elbir, s. 73, 474. Ruhi, s. 181. Başaklar, 148. Zevkliler/Acabey/Gökyayla, 2000, s. 1026. Feyzioğlu, s. 579-581. Tuğsavul/Akgöl, s. 55. Özkan, s. 1438. Oğuzman/Dural, s. 381.

[14] Gazete haberleri ve içtihatlar da bu tespiti doğrulamaktadır. "Annesinden kalan 375 liralık yetim aylığıyla yaşamını sürdürmeye çalışan 62 yaşındaki kadın, maddî durumu iyi olmasına rağmen kendisine bakmayan oğlunun yoksulluk nafakası ödemesi için mahkemeye başvurdu". "Yargıtay, 332 liralık yaşlılık maaşı ile geçinemeyen yaşlı çiftin maddî durumu iyi olan çocuklarından nafaka alabileceğine karar verdi". Anılan haberlere, 23.3.2013 tarihinde http://www.aktifhaber.com/ogluna-nafaka-davasi-acti-727289h.htm, http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=33422, ve http://www.milligazete.com.tr/haber/Yasli_anne_evladina_nafaka_davasi_acti/272920 adreslerinden erişildi

[15] RG. 9.11.1982, S. 17863 Mükerrer; 2709 sayılı Kanun.

[16] Hatemi H./Kalkan Oğuztürk B., Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler), İstanbul, 2013, s. 4.

dan biri olan ailenin klasik işleyişi bozulmaya başlamış; hukuk düzeni de, kurumun devlete yük olmaması, keza klasik hâline geri dönerek kendi kendini idame etmeye devam etmesi için müdahalelerde bulunma gereksinimi duymuştur[17].

Özel hukuk ve kamu hukukunu ortak değerlendirdiğimizde, yardım nafakası talep etmek, alternatif değil, bilakis zorunluluk teşkil etmektedir. Çünkü sosyal güvenlik hukuku, Türk Medenî Kanunu'nun 364'üncü maddesine göre bakmakla mükellef kimsesi bulunduğu tespit olunanları, yaşlılık aylığından dışlamaktadır. Altmış Beş Yaşını Doldurmuş Muhtaç Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun[18] ve Altmış Beş Yaşını Doldurmuş Muhtaç Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik[19], bakmakla mükellef kimsesi olanlara, aylık bağlanmayacağını dile getirmektedir (Kanun m.1; Yönetmelik m.7). Böylece, kanun koyucu, altmış beş yaşını doldurmamış ve/veya bakmakla mükellef kimsesi olan yaşlıları, bu mükellefe karşı yardım nafakası davası açmaya, yönlendirmekle kalmayıp, açıkça zorlamaktadır. Ne var ki, bu zorlama, ilk bakışta mantıklı gözükse de, gerçek yaşamda üzücü sonuçlara yol açmaktadır. Nafaka yükümlüsünün adresinin tespit edilip nafakanın ilama bağlanması, davanın seyrine göre en az bir yıl süreceğinden, bu hesap dikkate alınmalı; sosyal güvenlik hukuku boyutunda, ara dönemin, yani dava döneminin karşılanması sağlanmalıdır. Üstelik Devletin bu ara dönemi kompanse etmesi onu zarara da sokmaz. Çünkü nafaka, kararın kesinleştiği andan değil, davanın

---

17 Özellikle İslâm ve Roma hukukları kıyaslandığında, Türk Medeni Kanunu'nun 364-366 hükümlerinin temeli ortaya çıkmaktadır. Roma Hukuku daha çok devletle vatandaşların ve yetişkin erkeklerin birbiriyle ilişkilerini düzenlemiştir. Hane halkı ise evin sahibi olan yetişkin erkeğin mülkü gibidir. O dilerse çocuklarını yedirir, içirir, eğitim verir. Dilerse, onları ağır işlerde çalıştırır, yemek vermez; onlara fıtratına aykırı muameleler yapar. Çünkü evin sahibi, ev halkının da sahibidir. İslâm Hukuku'nda, hane halkı mülk değil, emanettir. Bu nedenle, Roma Hukuku'nu takip eden modern hukuk sistemlerinde yardım nafakası düzenlemesine ihtiyaç duyulmuştur. Buna karşılık, İslâm Hukuku'nda, yaşlılar, hane halkının içinde telakki edilerek, onların nafaka hakkından söz edildiği hâlde, bu iaşenin herhangi bir müeyyideye bağlanması yoluna gidilmemiştir.
Bu konularda ayrıntılı bilgi için bkz.
Engels F., Çeviren: Somer K., Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, Ankara, 2010.
Hatemi H., Aile Hukuku I (Evlilik Hukuku), İstanbul, 2005, s. 1.
Hatemi H., İslâm Hukuku Dersleri, 4. Bası, İstanbul, 2012, s. 122-128.
Yaman A., İslâm Aile Hukuku, 6. Baskı, İstanbul, 2008, s. 108, 109.
Ayrıca bkz. 23.3.2013 tarihinde http://www.islamihayatdergisi.com/konular/detay/slam-hukukunda-ebeveyn-ocuk-likileri- ve http://www.deutsche-islam-konferenz.de/DIK/TR/Magazin/Recht/islam-recht-node.html adreslerinden erişildi.

18 RG. 10.7.1976, S. 15642; 2022 sayılı Kanun.

19 RG. 20.06.2006, S. 26204.

açıldığı tarihten itibaren işlemeye başlar[20]. Buna göre, Devlet, davanın açıldığı tarihten itibaren tahsil edilen nafakadan, kendi alacağını mahsup edebilir.

III. KORUNMAYA MUHTAÇ KİŞİLER HAKKINDAKİ HÜKÜMLER

Aşağıda, madde gerekçesi ve adalet komisyonu raporlarıyla desteklenerek Türk Medenî Kanunu ile Mülga Türk Kanunu Medenisi[21], Avrupa Medenî Kanunu[22], İsviçre Medenî Kanunu ve Fransız Medenî Kanunu'yla[23] kıyaslanacaktır. Ardından, Türk Medenî Kanunu ile Mülga Türk Kanunu Medenisi'nde yer alan hükümlere dair doktrindeki görüşler aktarılacaktır.

A. Türk Hukuku ile Mukayeseli Hukuk Arasındaki Kopukluk

Türk Medenî Kanunu'nda "Korunmaya muhtaç kişiler" başlığı altında, "korunmaya muhtaç kişilerin bakımı, bununla yükümlü kurumlar tarafından sağlanır. Bu kurumlar, yaptıkları masrafları nafaka yükümlüsü hısımlardan isteyebilirler" hükmüne yer verilmiştir (TMK m.366). "Dava, nafaka alacaklısına bakmakta olan resmî veya kamuya yararlı kurumlar tarafından da açılabilir" (TMK m.365/4). Anılan hükümler teorik temellerine inilerek incelenmelidir ki, korunmaya muhtaç kişilere bakan kurumlara, bu hükümlerde tanınan dava açma yetkisi, hukukî açıdan doğru şekilde nitelenebilsin.

Türk Medenî Kanunu'nun 365'inci maddesinin gerekçesi şu şekilde kaleme alınmıştır: "Maddenin son fıkrası ile nafaka alacaklısına dava açmada kolaylık sağlamak üzere, yetkili mahkemeye ilişkin özel bir hüküm getirilmiştir. Ekonomik açıdan oldukça zayıf durumda olan nafaka alacaklısının nafaka yükümlüsünün bulunduğu yere gidip dava açması çoğu kez mümkün olmamakta ya da nafaka yükümlüsü için büyük masraflara neden olmaktadır. Bunun önlenmesi için nafaka alacaklısının dilerse kendi bulunduğu yerdeki mahkemeye, dilerse nafaka yükümlüsünün bulunduğu yerdeki mahkemeye başvurma olanağı getirilmiştir"[24].

---

20 Dural/Öğüz/Gümüş, prg. 1778. Akıntürk/Karaman Ateş, s. 452. Saymen/Elbir, s. 479. Kırmızı, s. 538. Şahin, s. 918. Ruhi, 89. Başaklar, s. 148. Feyzioğlu, s. 585. Tuğsavul/Akgöl, s. 72. Oğuzman/Dural, s. 388.

21 RG. 4.4.1926, S. 339; 743 sayılı Kanun. Türk Medeni Kanunu'nun 1028'inci maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

22 Avrupa Medenî Kanunu'na (*European Civil Code) 7.4.2013 tarihinde* http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf adresinden erişildi.

23 Fransız Medenî Kanunu'nun (*Code Civil*) 1.6.2013 tarihli sürümüne 7.4.2013 tarihinde http://perlpot.net/cod/civil.pdf ve http://www.legifrance.gouv.fr/telecharger_pdf.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721 adreslerinden erişildi.

24 Hükmün gerekçesine 3.4.2013 tarihinde http://www.turkhukuksitesi.com/serh.php?did=595 adresinden erişildi.

366'ıncı maddenin gerekçesi şöyledir: "İsviçre Medenî Kanununun 330'uncu maddesinden esinlenilerek kaleme alınan bu madde, korunmaya muhtaç kişilerin bakımının, bununla yükümlü kurumlar tarafından sağlanacağını öngörmektedir. Bu hükümle, esasen, korunmaya muhtaç kişilere ilişkin özel yasalara yollama yapılmaktadır. Maddede özellikle korunmaya muhtaç çocuklardan değil, korunmaya muhtaç kişilerden söz edilmiştir. Maddeye göre, bu kişilerin bakımını sağlayan kurumlar, bu nedenle yaptıkları masrafları, nafaka ile yükümlü kişilerden isteyebileceklerdir"[25].

Anılan madde gerekçeleri, "Türk Kanunu Medenisinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı" konulu ve 3.12.1999 tarihli Adalet Komisyonu Raporu'ndaki madde yorumlarının birebir tekrarından ibarettir[26].

Gerek Türk Medenî Kanunu'nun madde gerekçesi, gerek anılan Adalet Komisyonu Raporu, inceleme konusu hükümlerin İsviçre Medenî Kanunu'ndan ithal edildiğini dile getirmektedir. Öyleyse, İsviçre Medenî Kanunu'nun 329 ve 330'uncu maddelerini ortaya koymak suretiyle, gerekçedeki açıklamanın doğruluğunu sağlamak mümkündür.

İsviçre Medenî Kanunu'na göre, "Çocuğun nafaka davasına ve onun hakkının ona bakan kamu otoritesine geçmesine ilişkin hükümler kıyasen uygulanır" (CCS. art. 329/3). "Bulunmuş çocukların bakımı (*Entretien des enfants trouvés*)" başlıklı hüküm şöyledir. "Bulunmuş çocuk içinde topluma kazandırılabileceği (*entegre* edilebileceği; bütünleşebileceği) kurumda (*commune*) bakılır (CCS. art. 330/1). Çocuğun kökeni ortaya çıkarsa, kurum, nafaka yükümlüsü ebeveynden, halef olarak (*subsidiairement*), bakımı için katlanılan giderlerin geri ödenmesini talep edebilir (CCS. art. 330/2).

Böylece, açıkça ortaya konulmuştur ki, Türk Medenî Kanunu'nun 366'ıncı maddesi, gerekçede yazılanın aksine, kaynak kanundan esinlenmiş

---

[25] Hükmün gerekçesine 3.4.2013 tarihinde http://www.turkhukuksitesi.com/mevzuat.php?mid=2329 adresinden erişildi.

[26] Türk Medeni Kanunu Tasarısı ile Türk Kanunu Medenisinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Ankara Milletvekili Yücel Seçkiner'in; Ankara Milletvekili Esvet Özdoğu ve Dört Arkadaşının; Aynı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifleri ve Adalet Komisyonu Raporuna 7.4.2013 tarihinde http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss723m.htm adresinden erişildi.
Adalet komisyonu raporunda, Türk Medenî Kanunu'nun 366'ıncı maddesi şöyle yorumlanmıştır. "Kaynak kanundan esinlenerek kaleme alınan yeni 366'ıncı madde, korunmaya muhtaç kişilerin bakımının bununla yükümlü kurumlar tarafından sağlanacağını öngörmektedir. Esasında bu hükümle korunmaya muhtaç kişilere ilişkin özel kanunlara yollama yapılmaktadır. Maddede özellikle "korunmaya muhtaç çocuklardan" değil, fakat "korunmaya muhtaç kişilerden" söz edilmektedir. Bu kurumlar, söz konusu kişiler için yaptıkları giderleri nafaka yükümlüsü hısımlarından isteyebileceklerdir.

değildir. Bilakis, İsviçre Medenî Kanunu'nda, "bulunmuş çocuklara bakan kurum" konusuyla sınırlı düzenleme bulunmaktadır. Oysa Türk Medenî Kanunu'nun 366'ıncı maddesi ve 365'inci maddesinin 4'üncü fıkrası, "korunmaya muhtaç kişileri ve bu kişilere bakan kurumları" konu edinmekle, kaynak kanunu aşan bir düzenleme getirmektedir.

Aslında Türk Medeni Kanunu ile aile hukukuna pek çok önemli değişiklikler getirilmiştir. Kanun hazırlanırken, mukayeseli hukukta aile hukukunda yapılan değişiklik ve yenilikler yanı sıra, Avrupa Birliği'nin ortak medeni kanun hazırlama çalışmaları da dikkate alınmıştır[27]. Mademki gerekçede belirtilenin aksine, Türk Medenî Kanunu'nun 366'ıncı maddesi ve 365'inci maddesinin 4'üncü fıkrası, İsviçre Medenî Kanunu'ndan alınmamıştır; o zaman, Türk Medenî Hukuku'nun kaynak kanunu dâhi aşan, hatta İsviçre Medenî Hukuku'na bile yol gösterecek boyutta devrimci hükümler, mukayeseli hukukun neresinden esinlenilmiştir? Avrupa Medenî Kanunu'nda konunun cevabı bulunamaz. Çünkü Avrupa Medenî Kanunu'nda, dışlanan konular (*Matters excluded*) arasında, aile ilişkileri (*family relationships*) açıkça sayılmıştır (ECC. Intr. 38).

Fransız Medenî Kanunu'nda, hem çocukların, hem de erginlerin korunması düzenlenmiştir. Çocuklar hakkında, "Aile bütçesinin yönetimine adlî yardım tedbiri (*Mesure judiciaire d'aide à la gestion du budget familial*) başlığı altında iki hüküm bulunmaktadır (CC. art. 375-9-1, 375-9-2). Erginler bakımından, "Korunan erginler hakkında genel hükümler (*Des dispositions communes aux majeurs protégés*)" ve "Erginlerin hukukî korunması tedbirleri (*Des mesures de protection juridique des majeurs*) başlıklı bölümlerde yer alan hükümler, yaşlıların korunmasına doğrudan uygulanabilir niteliktedir (CC. art. 415-432). Ne var ki bu hükümlerde, nafaka konusunu düzenlemeye ihtiyaç duyulmamıştır. Diğer taraftan, erginlik ve kanun tarafından korunan erginler (*De la majorité et des majeurs protégés par la loi*) bölümü içinde, "Korunan erginlere genel hükümler (*Des dispositions communes aux majeurs protégés*)" başlığı altında, konumuzu tam tersi yönden düzenleyen, bakma yükünü nafaka borçlularına değil, doğrudan devlete yükleyen iki hüküm tespit edilmiştir (CC. art. 419, 420). Anılan Fransız Medenî Kanunu hükümleri aşağıda sırayla aktarılacaktır[28].

---

[27] Başpınar V., Türk Medenî Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz, AÜHFD, C. 52, S. 3, Y. 2003, s. 79-101, s. 100, 7.4.2013 tarihinde acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/1093/1672.pdf adresinden erişildi.

[28] Fransız Medenî Kanunu'nun 375-9-1 ve 375-9-2'inci hükümleri bakımından, 1 Ocak 2013 tarihli sürümde yapılan 5 Nisan 2013 tarihli değişiklikler dikkate alınmıştır.
Fransız Sosyal Güvenlik Kanunu'nun (*Code de l'action sociale et des familles*) 1 Nisan 2013 tarihli sürümüne, 7.4.2013 tarihinde http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006074069 adresinden erişildi.

Fransız Medenî Kanunu'nun 419 ve 420'inci hükümlerine gelindiğinde, ilkinde, korunan kişiye bakan kişinin ücretinin, hâkim tarafından belirleneceği; bu ücretin korunan kişi tarafından, özellikle onun malvarlığının iyi yönetimi neticesinde elde edilen gelirden karşılanacağı hükme bağlanmıştır. Eğer bu ücret, kısmen veya tamamen korunan kişi tarafından karşılanamazsa, devlet, ilgili tüzüğe göre ücreti karşılar (CC. art. 419). Korunan kişiye bakan kişinin, devlet tarafından verilen yardım ve yatırılan ücretler dışında, herhangi gerçek veya tüzel kişiden, herhangi bir şekilde mali yardım veya masraf kabul etmesi yasaktır (CC. art. 420).

Fransız Medenî Kanunu'nun "Evlilikten Doğan Yükümlülükler (*Des obligations qui naissent du mariage*)" başlığı altında, karşılıklılık ilkesi dâhilinde, alt soyun, ihtiyacı olan üst soyuna bakmakla yükümlü (*doivent des aliments*) olduğu hükme bağlanmıştır (CC. art. 205, 207/1). Aynı yükümlülük belirli koşullara bağlı olarak üvey çocuklar ile üvey anne babalara da genişletilmiştir (CC. art. 206). Söz konusu akrabalar arasındaki bakım mükellefiyeti, 211'inci maddeye kadar düzenlenmektedir. İlk etapta, bakım nafakası ödemek (*payer la pension alimentaire*); ödeme gücü olmayanlar bakımından, beslemek ve bakmak (*nourrir et entretiendre*) şeklinde yükümlülükler tanımlanmıştır. Ne var ki, anılan hükümlerde muhtaç kişilere bakan Fransız Devletine, nafaka borçlularına karşı dava açma hakkı tanınmamıştır.

Mülga Türk Kanunu Medenisi konuyu şu şekilde düzenlenmişti: "Dava, nafaka istemek hakkına malik olan kimse tarafından veya o kimse resmî bir müessesede infak olunuyor ise o müessese yahut müessesenin tabi olduğu idare tarafından mükellefin ikametgâhı mahkemesinde ikame olunur" (EMK m.316/2). "Ana ve babası belli olmayan çocuk, belediyelerce infak olunur.

Eğer Sosyal Güvenlik Kanunu'nun 262-9'uncu maddesine göre belirlenen ailevi yardımlar ve dayanışma gelirleri çocuğun, barınması, geçimi, sağlığı ve eğitimine yeterli gelmezse, çocukların hâkimi (*le juge des enfants*), yardımların otonom yönetimi için gerekli koşulları kurma kararı alabilir. En önemlisi, herhangi bir gerçek veya tüzel kişiyi ailevi yardımlardan sorumlu delege olarak atayabilir (CC. art. 375-9-1). Belediye başkanı veya onun temsilcisi, Ailelerin Hakları ve Ödevleri Konseyi sıfatıyla, ailevi yardımların borçlusu/yükümlüsü olan kurumla birlikte, ailenin içinde bulunduğu güçlükler hakkında bir önceki hükmün uygulanması için çocukların hâkimine başvurabilir. Sosyal Güvenlik Kanunu'nun 121-6-2'incü hükmünün uygulanması için belediye başkanı çocukların hâkiminin onayını alarak bir koordinatör atadığında, bu koordinatör, ailevi yardımlardan sorumlu delege olarak görev yapar. Bu delege Sosyal Güvenlik Kanunu'nun 474-3 ve 474-5 hükümlerine uygun çalışır (CC. art. 375-9-2). Sosyal Güvenlik Kanunu'na göre de, sosyal güvenlik kurumunun profesyonelleri gerekli tedbirleri alacak ve sorunları olan kişi veya aileler hakkında belediye başkanına bilgi verecek; sosyal güvenlik kurumunun profesyoneli tarafından başlatılan girişim yeterli gelmezse, Fransız Medenî Kanunu'nun ikinci anılan hükmüne göre koordinatör atanması yoluna gidilecektir (CAS. art. 121-6-2; CC. art 375-9-2).

Ailesi zuhur ederse belediye, nafaka ile mükellef olan hısımlardan nafaka için edilen masrafı isteyebilir" (EMK m.317). İsviçre Medenî Kanunu'nun 329 ve 330'uncu maddelerinden alınan bu hükümlerdeki "belediye" seçiminin yanlış çeviriden ibaret olduğu; kaynak kanunda "kamu otoritesi, kurum veya müessese (*la collectivité publique, la Corporation publique, la commune*)" terimlerinin tercih edildiği ortaya konulmuştur (EMK m.317; CCS. art 329, 330). Diğer taraftan, İsviçre Medenî Kanunu'ndaki, halef olarak (*subsidiairement*) ibaresinin Mülga Türk Kanunu Medenisi'ne alınmamış olması da önemli bir eksiktir (EMK m.317; CCS. art 330/2).

B. Doktrindeki Görüşlerin Aktarılması

Korunmaya muhtaç kişiler hakkındaki hükümler, doktrinde geniş çerçevede incelenmiştir. Bu görüşler, Mülga Türk Kanunu Medenisi ve Türk Medenî Kanunu dönemleri kronolojik olarak ayrıştırılarak aktarılmalıdır. Türk 743 sayılı Kanun'da ve İsviçre Medenî Kanunu'nun mevcut hâlinde, kimsesiz çocuklarla sınırlı olarak düzenleme getirilmişti. Yaşlılarla ilgili açık düzenleme bulunmamaktaydı. O dönemde, doktrindeki çoğunluk, yalnızca belediyelerin, sahipsiz çocuğun ailesinin ortaya çıkması olasılığında, o ana kadar mezkûr çocuğa yapılan masrafları talep edebileceğini ileri sürüyordu.

743 sayılı Kanun dönemindeki görüşler şu şekildeydi. İlk görüşe göre, kimsesiz çocuğa bakan kurum, nafaka alacaklısının yerine geçerek, nafaka borçlusuna karşı nafaka davası açabilir. 743 sayılı Kanun'un 317'inci maddesi, kimsesiz olduğu zannedilen çocuğun ortaya çıkan ailesinden, sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre masrafların alınmasına zemin hazırlamaktadır[29]. Başka bir görüşe göre, mülga 317'inci madde, devletten nafaka talep edilmesine imkân vermez; bilakis, devletin dava hakkı bulunur. Meselâ bakım evinde bakılan bir yaşlının veya akıl hastanesinde misafir edilen bir akıl hastasının nafaka borçlusu hısımlarına karşı, bu kurumlar, nafaka davası açabilir[30]. Paralel bir başka görüş şöyle özetlenebilir: Söz konusu mülga hüküm, sosyal devletin nafaka borcunu düzenlemez. Burada, özel kanunlar gereği zor durumda olan kişiye devlet eliyle yapılan masrafların tahsili sağlanmaktadır. Bu tahsilatın sınırı, zor durumda olan kişiye devletin yaptığı masraf kadardır[31].

Bunlara karşılık, aksi yönde görüş, mülga 743 sayılı Kanun'un 317'inci maddesini farklı yorumlamaktadır. Söz konusu madde, özel hukuktan doğan bir nafakayı değil, kamu hukukuna dayanan bir sosyal yardım ve düzen prob-

[29] Saymen/Elbir, s. 478.

[30] Velidedeoğlu, s. 405-407.

[31] Başaklar, s. 151.

lemini ele almaktadır[32]. Yine devlet kurumlarının talep edebileceği nafaka miktarını değişik yorumlayan bir başka görüşe göre, devlet bakıma muhtaç kişiye ne kadar masraf yaparsa yapsın, nafaka borçlusunun malî olanakları, maksimum nafaka miktarını tayin eder[33].

743 sayılı Kanun döneminde, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu[34] üzerine, sosyal güvenlik hukukunda gerçekleşen değişikliklere paralel şekillenen görüşler şöyle aktarılabilir. 2828 sayılı Kanun sayesinde, kimsesiz çocukların nafaka yükümlüsü hısımlarının sonradan ortaya çıkması hâlinde, yapılan masraflar karşılığı bu kişilerden nafaka istenmesine ilişkin belediye yetkisi, artık ilgili Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na geçmiştir[35]. 2828 sayılı Kanun karşısında artık, 743 sayılı Kanun'un 317'inci maddesinin uygulama alanı kalmamıştır. Anılan hükmün tanıdığı nafakayı talep hakkını, çocuğu barındırması hâlinde, yalnızca Çocuk Esirgeme Kurumu kullanabilecektir[36].

Türk Medenî Kanunu'ndaki gelişmeye paralel olarak doktrindeki görüşler de değişmiştir. Artık belediyeler örnek kabilinde sayılmaktadır. O hâlde, nafaka isteyebilecekler arasına hısımlardan başka, resmî veya kamuya yararlı kurumlar da dâhil olmuştur. Bu kurum, nafaka alacaklısının fiilen bakılmakta olduğu resmî veya kamuya yararlı kurumdur[37]. Kural olarak, nafaka, ihtiyacı olan kişi tarafından istenir. Yalnız bu kişiye resmî ya da kamuya yararlı kurum bakmaktaysa, bu kurumlar da nafaka talep edebilir[38]. 2828 sayılı Kanun'un 30'uncu maddesi, Türk Medenî Kanunu'nun 365'inci maddesinin 4'üncü fıkrasının izdüşümüdür[39].

Türk Medenî Kanunu'nun 366'ıncı maddesindeki durum, uygulamada sık karşılaşılan bir olasılık değildir. Şayet kişiye Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (il ve ilçe müdürlükleri) tarafından bakıl-

---

32 Feyzioğlu, s. 588. Yazar, o dönemde yürürlükte olan özel kanunları kısaca özetledikten sonra, şu satırlara yer vermiştir: "Bütün bunlara rağmen korunmaya çocuklar problemi, hâlâ toplumumuzun kanayan yaralarından birisidir. Yarının ümidi ve her şeyi olan çocukların bu davasına daha gönülden, daha inanarak eğilmek şarttır. Aksi hâlde, sadece köprü altlarında sabahlayan, serseri bir hayata adeta zorlanan bu zavallı yavrucukları feda etmiş olmakla kalmaz; onların etrafa saçacakları mikroplarla bütün bünyeyi tehlikeye sokmuş oluruz" (Feyzioğlu, s. 593).

33 Tuğsavul/Akgöl, s. 65.

34 RG. 27.5.1983, S. 18059; 2828 sayılı Kanun.

35 Oğuzman/Dural, s. 390.

36 Köprülü/Kaneti, s. 300.

37 Akıntürk/Karaman Ateş, s. 448, 449.

38 Dural/Öğüz/Gümüş, prg. 1747.

39 Kırmızı, s. 540.

maktaysa, bu kurum, nafaka yükümlülerine nafaka davası ikame edebilir[40]. Türk Medenî Kanunu'nun 366'ıncı maddesiyle, aslında, korunmaya muhtaç kişilere ilişkin özel yasalara atıf yapılmaktadır. Maddede özellikle korunmaya muhtaç çocuklardan değil, kişilerden bahsedilmiştir. Özel yasalarında hüküm bulunsun bulunmasın, bu kişilerin bakımını sağlayan kurumların yaptıkları masraflar, nafaka yükümlüsü hısımlardan talep edilebilir[41]. Korunmaya muhtaç çocuklar, özürlüler ve yaşlılar 2828 sayılı Kanun kapsamındadır. Bunlara bakan kurumlar, yaptıkları masrafları nafaka yükümlüsü hısımlardan talep edebilir[42].

Ülkemizde az sayıda da olsa bu görevi ifaya çalışan kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Muhtaç kimselerin barınma ve bakım ihtiyaçlarını karşılayan kurum ve kuruluşlar, bakım giderleri ölçüsünde, baktıkları kişinin nafaka borçlularına dava açabilir. Burada, esasen, kanundan kaynaklanan halefiyet söz konusudur. Çünkü kurumda bakılan nafaka alacaklısının talep ve dava hakkını kurum kullanmaktadır[43].

IV. YAŞLILARA BAKAN KURUMLARIN NAFAKA YÜKÜMLÜSÜ HISIMLARDAN MASRAFLARINI İSTEYEBİLMESİNİN HUKUKÎ TEMELİ

Her yaşlının yakınları o yaşlıya bakmakla yükümlüdür[44]. Yaşlının kimsesi yoksa sosyal devlet düşüncesi gündemde yerini bulmaktadır. Kısacası, ilk planda kural, korunmaya muhtaç yaşlıya, yakınları tarafından bakılmasıdır; ikinci planda istisna ise, devletin kimsesiz yaşlıyla ilgilenmesidir. Korunmaya muhtaç yaşlılara bakan kurumlar huzurevi ve yaşlı bakımevi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kurumlar, resmî veya özel statüde bulunabilir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen

40 Ruhi, s. 80, 89.

41 Özuğur, s. 464, 465.

42 Gençcan, 2011, s. 1651. Aynı yönde bkz. Ertürk, s. 616, 617. Bulut, s. 113.

43 Gürsoy/Bulut, s. 797, 798, 793.

44 Aksi takdirde, yaşlının yakınları hakkında, Türk Ceza Kanunu'nda (RG. 12.10.2004, S. 25611; 5237 sayılı Kanun) kanunilik unsurunu bulan bazı suçlardan dolayı soruşturma başlatılabilir. Bu durumda, "Koruma, Gözetim, Yardım veya Bildirim Yükümlülüğünün İhlâli" başlığı altında düzenlenen "Terk" ve/veya "Yardım veya Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmemesi" veya "Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali" başlığı altında düzenlenen "Bakım veya Destek Olma Yükümlülüğünün İhlali" suçları söz konusu olabilir (TCK m.97, 98, 233).
Ayrıntılı bilgi için bkz. Şener E. G., Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali Suçu, Adalet Dergisi, S. 37, Y. 2010 (Mayıs), s. 226-236, 7.4.2013 tarihinde http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet_dergisi/sayi37.htm ve http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet_dergisi/sayi37/12%20-%20EMİNE%20GÜLNİHAL%20ŞENER.pdf adreslerinden erişildi.

Özel Huzurevi ve Yaşlı Bakımevi Yönetmeliği'ne[45] göre, özel huzurevi veya bakımevi açmak için idareden izin alınması gereklidir. İdareden gerekli izni almamış kurumların Türk Medenî Kanunu uyarınca hiçbir yetkiyi haiz olmadığı en baştan belirtilmelidir.

Yaşamını evde yalnız veya ailesiyle birlikte sürdüren altmış yaş ve üzerindeki kişiler yaşlı dayanışma merkezlerine üye olarak hizmetlerden yararlanabilir. Elli beş ve altmış yaş arasında olup da merkezlerden yararlanmak isteyenler ise merkez sorumlusunun teklifi, İl Müdürünün onayı ile üye olabilir. Yaşlı dayanışma merkezleri, yaşamını evde yalnız veya ailesiyle birlikte sürdüren yaşlıların yaşam kalitesini arttırmak, boş zamanlarını değerlendirmek, sosyal, psikolojik ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasında rehberlik ve meslekî çalışma yaparak sosyal ilişkilerini ve aktivitelerini artırmak amacıyla kurulmuştur[46]. Bu merkezler, yatılı olarak yaşlılara bakma görevi üstlenmemekte; yalnızca onların sosyalleşmesi için ortam hazırlamaktadır. Bu nedenle, yaşlı dayanışma merkezleri gerçek anlamda bakım kurumu değildir. Türk Medenî Kanunu'nun bakım kurumlarına tanıdığı yetkiden istifade edemezler.

"Başkasına ait bir borcu ödeyen kimsenin, bir kanun hükmüne dayanarak alacaklının yerine geçmesine halefiyet denir. Diğer söyleyişle, halefiyet, alacağın sözleşme ile değil, fakat bir kanun hükmü gereğince, borcu ifa eden kişiye geçmesini ifade eder. Halefiyetten faydalanan kimseler iki gruba ayrılabilir. Birinci gruba girenler, üçüncü şahıslardır. İkinci gruba girenler, borç münasebetine müdahil olan hiç değilse borçtan sorumlu tutulabilen kimselerdir"[47]. Yakınları bulunan yaşlılar bakımından, resmî veya özel statüde olsunlar, bu kurumlar, kanun gereği bakmakla mükellef yakınların o yaşlıya bakma borcunu üstlenmektedir. Şu hâlde, Türk Medenî Kanunu'nun 365'inci maddesinin 4'üncü fıkrası ve 366'ıncı maddesi, aynı kanunun 364'üncü maddesinin 1'inci fıkrasındaki davanın halefiyet yoluyla yaşlıya bakan kuruma geçmesini düzenlemektedir. Burada halefiyetin birinci çeşidi, borcu ifa eden üçüncü şahısın halef olması söz konusudur. Türk Medenî Kanunu'nun

45 RG. 3.9.1997, S. 23099.

46 Yaşlı dayanışma merkezleri hakkında ayrıntılı bilgiye 24.3.2013 tarihinde http://www.ozurluveyasli.gov.tr/ ve http://www.ozida.gov.tr/default.aspx adreslerinden erişildi.

47 Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 208, 209. Aynı yönde bkz. Hatemi/Gökyayla, s. 286, 287. Reisoğlu S., Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 23. Baskı, İstanbul, 2012, s. 294-295. Kılıçoğlu A. M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Bası, Ankara, 2013, s. 561-563. Oğuzman M. K./Öz T., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, 11. Baskı, İstanbul, 2013, s. 268-272.
Eren F., Borçlar Hukuku Genel Hükümler (6098 sayılı TBK'na Göre Hazırlanmış), 14. Baskı, İstanbul, 2012, s. 931-934.

365'inci maddesinin 4'üncü fıkrası, Türk Borçlar Kanunu'nun[48] 127'inci maddesinin 3'üncü fıkrasında saklı tutulan özel ve istisnai bir halefiyet görünümüdür. Böylece, özel hüküm genel hükmü bertaraf eder kuralı gereği, Türk Borçlar Kanunu'nun 127'inci maddesinin 2'inci fıkrasındaki "ifadan önce alacaklıya bildirildiği takdirde" şartı burada aranmaz (TMK m.365/4, 366; TBK m.127/3). Yaşlı kurumda kalmıyor olsaydı, nafaka yükümlüsüne (yükümlülerine) ne şartlarda dava açabilecektiyse, o yaşlıya bakan kurum da, aynı şartlarda, aynı nafaka yükümlüsüne dava açabilir. Huzurevi veya yaşlı bakımevi olsun, yaşlıya kanuna uygun surette bakan özel veya resmî her türlü kurum, dava konusu yaşlının bakım masraflarını, kanunda sayılan şartlara uygun olarak, nafaka yükümlüsü hısımlardan talep edebilir.

Davacı, nafaka ödenmesini gerektirecek yoksulluğu ve hısımlığı ispatla külfetlidir[49]. Türk Medenî Kanunu'nun 366'ıncı maddesinin uygulamasında da, nafaka alacaklısı, hâlâ yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek kişidir. Burada, huzurevi, yaşlı bakımevi ve diğer korunmaya muhtaç kişilere bakan kurumlar, baktıkları kişinin halefi olarak, yardım nafakası davası açmaktadır. Maddî hukuk bakımından nafaka alacaklısı değişmemekte; buna mukabil, huzurevi, yaşlı bakımevi ve diğer korunmaya muhtaç kişilere bakan kurumlar, halefiyet prensibinin usul hukukundaki görünümü icabı, davacı sıfatı kazanmaktadır. Dolayısıyla, korunmaya muhtaç kişilere bakan kurumlar, davacı sıfatını haiz oldukları üzere, ispat faaliyetini iki koldan yönlendirmelidir. Onların ispat külfeti, dava konusu yaşlının, yoksulluk içinde bulunduğunun, bakıma muhtaç olduğunun; ayrıca, davalıyla, dava konusu yaşlı arasındaki hısımlığın ortaya konulmasından ibarettir. Kısacası, hâkim, "yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşme" şartını, bakılan kurum dâhilinde değil; bakılan nafaka alacaklısı yönünden değerlendirecektir. İspat faaliyeti esnasında, nafaka alacaklısı olduğu iddia edilen kişinin, bakıma muhtaç olduğunu gösteren sağlık kurulu raporu, bakım masraflarının kalem kalem açıklanması, nüfus sureti gibi evrakların kullanılması; hatta mezkûr yaşlının ve/veya onunla aynı kurumda kalan ve onu tanıyan akranların dinlenmesi; ayrıca, uzman bakıcıların görüşlerine yer verilmesi yollarına gidilebilir.

Türk Medenî Kanunu'na göre, "dava, davacının geçinmesi için gerekli ve karşı tarafın malî gücüne uygun bir yardım isteminden ibarettir" (TMK m.365/2). Aynı konu, İsviçre Medenî Kanunu'nda daha açık düzenlenmiştir. "Dava, karşı tarafın kaynaklarıyla uyumlu olarak nafaka alacaklısının zorunlu ihtiyaçlarına yönelir" (CCS. art. 329). Doktrine göre, yardım nafakasının üst sınırı, nafaka alacaklısının geçinmesi için zorunlu olan miktardır. Sadece

[48] RG. 4.2.2011, S. 27836; 6098 sayılı Kanun.

[49] Dural/Öğüz/Gümüş, prg. 1776. Öztan, s. 591.

geçinebilmesi, hayatını devam ettirebilmesi için zorunlu giderlerin karşılanması istenebilir. Ancak "nafaka alacaklısının sağlık durumu, sürekli bakıma muhtaç olması gibi hususlar da nafakanın tespitinde önemli rol oynar"[50]. "Nafaka miktarı, sadece beslenme ihtiyaçlarını karşılayacak derecede değil, bunun yanında yoksulluk içinde bulunan hak sahibinin barınmasını, giyimini ve hatta tedavisini sağlamaya yetecek derecede olmalıdır. Kanunun geçinmek için gerekli deyimini bu şekilde anlamak doğru olur"[51].

Gerçekten, konu yaşlılar olunca, nafaka miktarının geçimden ziyade bakıma odaklanması, somut yaşlının insan onuruna uygun yaşaması için gerekli olan masrafların tahsiline imkân tanınması isabetli bir yaklaşım olacaktır. Bu noktada, Türk Medenî Kanunu'nun "nafaka davası, mirasçılıktaki sıra göz önünde tutularak açılır" ve "nafakanın, yükümlülerin bir veya bir kaçından istenmesi hakkaniyete aykırıysa hâkim, onların nafaka yükümlülüğünü azaltabilir veya kaldırabilir" hükümleri dikkate alınmalıdır (TMK m.365/1, 365/3). Şu hâlde, dava konusu yaşlının tıp biliminin elverdiği ölçüde güncel standartlara uygun surette bakımı için gerekli olan miktarın, nafaka borçlularına, miras sırasına ve ödeme güçlerine uygun olarak dağıtılıp paylaştırılması düşünülebilir.

Mezkûr bakıma muhtaç yaşlının evliliğinin kanunî mal rejimine tabi olması olasılığında, bu yaşlı için kurumca elde edilen yardım nafakası, onun evliliğinin tabi olduğu mal rejiminde, edinilmiş mal değildir. Kanunda hangi mal grubuna girdikleri konusunda açık bir düzenleme bulunmamasına rağmen, doktrinde, üçüncü kişiler tarafından yapılan nafaka niteliğindeki ödemelerin, destekten yoksun kalma tazminatı gibi edinilmiş mal sayılacağı belirtilmiştir[52]. Fakat sermaye şeklinde ödenen yoksulluk nafakasının kişisel mal sayılacağı da ifade edilmiştir[53]. "Çalışma gücünün kaybı üzerine verilen sosyal güvenlik ya da benzeri sandık ödemesi veya tazminat", kanun gereği edinilmiş maldır. Fakat yardım nafakası, bu şekilde vasıflandırılamaz (TMK m.219/2-b.2). Çünkü çalışma gücü kaybı, iş kazası veya meslek hasatlığında söz konusu

[50] Dural/Öğüz/Gümüş, prg. 1764, 1768. Aynı yönde bkz. Saymen/Elbir, s. 481. Öztan, s. 593. Oğuzman/Dural, s. 387. Mazeaud/Mazeaud/Mazeaud/Chabas, p. 603-605.

[51] Akıntürk/Karaman Ateş, s. 451. Aynı yönde bkz. Zevkliler/Acabey/Gökyayla, 2000, s. 1028. Feyzioğlu, s. 581. Tuğsavul/Akgöl, s. 59. Bulut, s. 111. İnal, s. 1054. Oğuzman/Dural, s. 386, 387.

[52] Acabey M. B., Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mal Grupları-İspat Kuralları ve Eşlerin Paylı Mülkiyeti Altındaki Mallara İlişkin Düzenlemeler, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, Özel Sayı, Y. 2007, s. 491-534, s. 501, 24.3.2013 tarihinde http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergimiz9ozel/bacabey.pdf adresinden erişildi. Akıntürk/Karaman Ateş, s. 158.

[53] Dural/Öğüz/Gümüş, prg. 1105, 1063.

olur. Buna karşılık, yardım nafakasındaki bakıma muhtaçlık, iş kazası veya meslek hastalığından kaynaklanmak zorunda değildir. Diğer taraftan, tereddüt hâlinde edinilmiş mal saymaya yönlendiren kanun hükmü, burada uygulama alanı bulmaz. "Bir eşin bütün malları, aksi ispat edilinceye kadar edinilmiş mal kabul edilir" (TMK m.222/3). Yardım nafakasının edinilmiş mal olmadığını, yani karinenin aksini ispat etmek kolay bir faaliyettir. Yardım nafakası alacaklısı, nafaka borçlusuna, nafakanın karşılığını hiçbir zaman vermez (önceden vermemiştir, ileride de vermeyecektir). Öyleyse, yardım nafakasında, edinilmiş malın "karşılığını vererek elde ettiği" unsuru gerçekleşmemektedir (TMK m.219/1). Oysa nakden veya hizmet sunarak karşılığının verilmesi, edinilmiş malın belirleyici özelliğidir. Bu nedenlerle, kanunî mal rejiminde, yardım nafakasının, irat veya sermaye şeklinde ödenmiş olsun fark etmez, her hâlde kişisel mal olduğu sonucuna varılmaktadır.

"Hâkimin bir defa belirli bir miktar nafakaya karar vermiş olması, bunun hiç değişmeyeceği anlamına gelmez. Nafaka davalarında, *clausula rebus sic standibus* kuralı yürür". Tarafların durumunda değişiklik olması üzerine, artırma, azaltma veya kaldırma talebi ileri sürülebilir[54]. Yargıtay da, enflasyon oranının ve artan ihtiyaçların göz önüne alınması gerektiğini içtihat etmektedir[55]. Özellikle, yaşlının sağlık durumunda ani bir değişiklik meydana geldiğinde, böylece, bakım masrafları çeşitlenerek arttığında, belirlenmiş nafakanın değişen şartlara uyarlanması talep edilebilir. Diğer taraftan, yaşlının vefatı üzerine, nafaka yükümlülüğü, ölüm anından itibaren, geleceğe etkili olarak, kendiliğinden sona erecektir.

"Hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir" (TMK m.365/5). Bu hükmün, yaşlılar hakkında bağlanan yardım nafakaları bakımından, uzun soluklu çözüm üretmeyeceği düşünülmektedir. Zira genç bir özürlünün özür oranı ve bu özre bağlı olarak fiilen karşılaşacağı güçlükler bir kez tespit edildikten sonra bu tespit edilen hususlar, olayların büyük çoğunluğunda özürlü yaşlanıncaya kadar sabit kalır. Bu durumda, hâkimin enflasyon oranına uygun artışı önceden ve peşinen kararlaştırması ileride açılacak uyarlama davalarını azaltır. Ne var ki, yaşlıların, sağlık durumları belirsizdir; bu belirsizliğe paralel olarak ihtiyaç duyacakları bakım giderleri de değişkendir. Aklî meleke ve becerilerini

[54] Dural/Öğüz/Gümüş, prg. 1771. Aynı yönde bkz. Akıntürk/Karaman Ateş, s. 452. Saymen/Elbir, s. 480. Ruhi, s. 81. Özuğur, s. 456, 460. Zevkliler/Acabey/Gökyayla, 2000, s. 1028. Feyzioğlu, s. 586. Öztan, s. 593. Hüküm fıkrasındaki miktarın ucu açıklığı yönünden bkz. Gençcan, 2011, s.1658, 1660.

[55] Yarg. 3. HD., 2004/13420 E., 2004/13149 K., T. 29.11.2004; Ertürk, s. 623.

yitirdikleri oranda, bakım masrafları katlanacaktır. Yaşlılar lehine hükmedilen yardım nafakalarında, hâkimin, gelecek yıllara ilişkin artışı önceden karara bağlamaktan imtina etmesi daha isabetli bir yaklaşım olacaktır. Hâkim, yaşlılar lehine halef sıfatıyla kurumlarca açılan nafaka davalarında, geleceğe sirayet eden düzenlemelere gitmek yerine, her önemli değişikliği mahkemeyle paylaşmaya teşvik ederek, tarafları uyarlama davasına yönlendirmelidir.

Hâkim, nafaka miktarını tayin ederken bilimsel yöntem ve teknik imkânlardan yararlanmalıdır. Gerek asıl nafaka davasında, gerek bunun uyarlanmasında, özel bazı durumların bilirkişi marifetiyle tespiti gerekebilir[56]. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na[57] göre, "özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde", mahkeme, bilirkişiden görüş alınmasına karar verebilir (HMK m.266). Kanunda bilirkişi incelemesi yaptırılması yönünde açık talimat bulunmasa da, özel ve teknik konu söz konusu olduğunda bilirkişiden rapor alınabilir. Hâkim, özel ve teknik konu bulunup bulunmadığına, takdir yetkisine dayalı olarak, kendisi karar verir[58]. Hâkim, gerektiğinde, mahkeme bünyesinde çalışan veya diğer kamu kuruluşlarında görevli uzmanlardan rapor almalıdır[59]. Yaşlı lehine nafaka miktarı ilk kez tespit edilirken veya değişen şartlara uyarlanırken de aynı esaslar geçerlidir. Özellikle, somut yaşlının son nefesine kadar onurlu bir şekilde yaşaması için gerekli yardımın teknik ayrıntılarıyla tespiti ve bunun asgari maliyeti hususunda sosyal uzman, rehabilitasyon veya fizik tedavi uzmanı ve diğer tıp mütehassısları gibi bilirkişilerden yardım alınabilir.

Türk Medenî Kanunu'nun 365'inci maddesinin 4'üncü fıkrası ile 366'ıncı maddesi, huzurevlerine ve yaşlı bakımevlerine, halefiyet prensibi uyarınca, koruduğu yaşlılar yararına, yardım nafakası davası açma yetkisi tanımaktadır. Bu yetki uygulamada henüz fark edilmediğinden olacak, doğrudan yaşlılara ilişkin Yargıtay kararına ulaşılamamıştır[60]. Ancak özürlü hakkında olsa

---

56 Şeker H., Nafaka İlamının Değiştirilmesine İlişkin Kısa Bir Değerlendirme ve Çözüm Önerileri, ABD, Y. 2003, S. 2, s. 13-26, s. 24, 23.3.2013 tarihinde http://www.ankarabarosu.org.tr/siteler/ankarabarosu/tekmakale/2003-2/1.pdf adresinden erişildi.
Özuğur, s. 462. Velidedeoğlu, s. 408. Gençcan, 2011, s. 1659, 1660.

57 RG. 4.2.2011, 27836; 6100 sayılı Kanun.

58 Kuru B./Arslan R./Yılmaz E., Medenî Usul Hukuku (Ders Kitabı), 23. Baskı İstanbul, 2012, s. 430.
Alangoya Y. H., Yıldırım K. M., Deren-Yıldırım N., Medenî Usul Hukuku Esasları, 8. Baskı, İstanbul, 2011, s. 358. Muşul T., Medenî Usul Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 2012, s. 402.

59 Özkan, s. 1438.

60 Çocuk Esirgeme Kurumu'nun dava hakkı bakımından bkz. Yarg. 2. HD., 1994/8184 E., 1994/9397 K., T. 4.10.1994; Ruhi, s. 80.
Doktrinde, Türk Medenî Kanunu'nun 366'ıncı maddesinin şerhi manasında "Yarg. 2. HD. 2003/3165 E., 2003/4303 K., T. 27.3.2003" künyeli karar anılmıştır (Gürsoy/Bulut, s. 798).

bile, yetkili ve görevli mahkeme bakımından dikkate alınması gereken bir içtihada yer verilmelidir. "Dava, korunma kararı verilmesi istemine ilişkindir. Talebin dayanağı 2828 sayılı Kanunun gerek 22'inci, gerekse 26'ıncı maddelerinde görevli ve yetkili mahkemenin hangi mahkeme olacağı gösterilmemiş ise de korunmaya muhtaç özürlünün bakımının sağlanması için koruma kararı verilmesi talebinin ve davacı Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'nun muhtaç özürlünün bakımına ilişkin sorumluluğunun 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 366'ıncı maddesinden kaynaklanması ile bakım görevinin 2828 sayılı Kanun ile Kuruma verilmiş olması karşısında talep konusunun hukukî nitelikçe aile hukuku hükümleriyle sıkı sıkıya bağlantılı olduğu açıkça görülmektedir. Öte yandan 4787 sayılı Kanunun 6/1-b maddesi uyarınca Aile Mahkemeleri, görev alanına giren konularda, yetişkinler hakkında yasanın 6/1-c maddesinde belirtilen; sosyal hizmet kurumlarına, huzurevlerine veya benzeri yerlere yerleştirme şeklindeki tedbirleri alabileceklerinden koruma kararı talebi ile ilgili davalar aile mahkemelerinin görevi kapsamındadır. Bakıma muhtaç ergin özürlü hakkında koruma kararı verilmesi taleplerinde Aile Mahkemeleri görevlidir"[61].

Esasen anılan içtihattaki uyuşmazlık, ergin kişi hakkında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 22'inci maddesine dayalı korunma kararı verilmesine ilişkin istemlerde görevli mahkemenin aile mahkemesi olup olmadığı noktasında toplanmaktadır. Çocuk Esirgeme Kurumu'nun, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 22'inci maddesine dayalı talebiyle, Türk Medenî Kanunu'nun 366'ıncı maddesinin hiçbir bağlantısı bulunmamaktadır. Bunlardan ilki, hasımsız dava olup, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasıyla; ikincisi ise, çekişmeli (ihtilaflı) dava olup, yardım nafakasıyla ilgilidir. Yine de anılan içtihada göre şu tespitte bulunulabilir. Huzurevi, yaşlı bakımevi ve diğer korunmaya muhtaç kişilere bakan kurumlar, baktıkları kişinin halefi olarak, açacakları yardım nafakası davalarında, görevli ve yetkili mahkeme, taraflardan birinin yerleşim yeri aile mahkemesidir (TMK m.365/6, 366). Şu hâlde, resmî veya özel yaşlı bakımevleri, kendi yerleşim yeri aile mahkemesinde, yardım nafakası davası açabileceği gibi, önceden belirlenmiş miktarın değişen şartlara uyarlanmasını talep edebilir.

Ancak bu içtihat mezkûr olayda velayetin babaya değil, anneye verilmesi gerektiği yönünde olup, Türk Medenî Kanunu'nun 366'ıncı maddesiyle bağlantılı değildir.

61 Yarg. 2. HD., 2010/2-2 E., 2010/51 K., T. 3.2.2010; 3.4.2013 tarihinde http://www.kararevi.com/karars/779470#.UVx3JkZrOpo adresinden erişildi.

V. YAŞLILARA BAKAN KURUMLARIN HALEFİYET PRENSİBİNDEN YARARLANMASI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Türk Medenî Kanunu'nda, 743 sayılı Kanun'dan farklı olarak, korunmaya muhtaç kişiler, artık kimsesiz çocuklardan ibaret değildir; özellikle yaşlı ve özürlüleri de kapsamaktadır. Esasen bulunan çocuklara ilişkin tarihte üç dönem yaşanmıştır. İlkinde kimsesiz çocuklar kendi hâllerine terk edilmiştir; ikincisinde, kiliselerce yetiştirilmiştir. Nihayet, devlet tarafından sahiplenilmiştir[62]. Ne var ki, sosyal devlet fikrinin yerleşmesiyle, devletçe sahiplenilen muhtaçlar, yalnızca çocuklardan ibaret olmayıp, akıl hastası, yaşlı, özürlü gibi diğer muhtaçları da kapsamaktadır. Bu bakış açısıyla, Türk Medenî Kanunu'ndaki bulunmuş çocuklara eklenen "muhtaç kişiler" genişlemesinin, yaşlı ve özürlüleri de kapsaması itibariyle, modern sosyal devlet teorisiyle uyumlu olduğu düşünülebilir.

Türk Medenî Kanunu'nun 366'ıncı maddesi ile 365'inci maddesinin 4'üncü fıkrasında, huzurevi, yaşlı bakımevi ve diğer korunmaya muhtaç kişilere bakan kurumlar, baktıkları kişinin halefi olarak, yardım nafakası davası açmaktadır. Maddî hukuk bakımından nafaka alacaklısı değişmemekte; buna mukabil, huzurevi, yaşlı bakımevi ve diğer korunmaya muhtaç kişilere bakan kurumlar, halefiyet prensibinin usul hukukundaki görünümü icabı, davacı sıfatı kazanmaktadır. Burada, halefiyetin birinci çeşidi, yani borcu ifa eden üçüncü şahısın halef olması söz konusudur. Türk Medenî Kanunu'nun 365'inci maddesinin 4'üncü fıkrası, Türk Borçlar Kanunu'nun 127'inci maddesinin 3'üncü fıkrasında saklı tutulan özel ve istisnai bir halefiyet görünümüdür. Böylece, özel hüküm genel hükmü bertaraf eder kuralı gereği, Türk Borçlar Kanunu'nun 127'inci maddesinin 2'inci fıkrasındaki "ifadan önce alacaklıya bildirildiği takdirde" şartı burada aranmaz (TMK m.365/4, 366; TBK m.127/3).

Türk Medenî Kanunu'nun 366'ıncı maddesinin gerekçesinde, hükmün İsviçre Medenî Kanunu'ndan alındığı dile getirilmiştir. Oysa İsviçre Medenî Kanunu'nda böyle bir hüküm yoktur. Aslında İsviçre Medenî Kanunu, hâlâ Mülga Türk Kanunu Medenisi ile eş durumdadır. Türk Medenî Kanunu'nun 366'ıncı maddesi ile 365'inci maddesinin 4'üncü fıkrasının kaynağı mukayeseli hukuktan araştırılmıştır. Taslak hâlindeki Avrupa Medenî Kanunu'nda, aile ilişkileri zaten dışlanan konular arasında sayılmıştır. Fransız Medenî Kanunu'nda ise, korunmaya muhtaç erginlerin bakımı, belediye başkanı veya onun temsilcisinin, Ailelerin Hakları ve Ödevleri Konseyi ile devletin sosyal hizmetleri kontrolünde yürüttüğü kamusal bir görev olarak telakki edilmiş-

[62] Terme J. F./Monfalcon J. B., Histoire statistique et morale des enfants trouvés, Paris et Lyon, 1837, p. 25, 26.

tir. Bu konuda, Türk Sosyal Güvenlik Hukuku'nun aksine, Fransız Medenî Hukuku, Fransız Sosyal Güvenlik Hukuku'nun menfi ön şartı şeklinde kurgulanmamıştır. Özetle, Fransa'da, sosyal güvenlik hukuku ödemeleri, nafaka alacaklısı olmama şartına bağlanmamıştır[63]. Nafaka yükümlülüğü (*obligation alimentaire*) ve bakım (yardım) nafakası (*pension alimentaire*) konularında, devlete halef sıfatıyla nafaka borçlularına dava açma yetkisi tanınmamıştır. Dolayısıyla, Fransız ve İsviçre Medenî Kanunları, Türk Medenî Kanunu'nun 366'ıncı maddesi ile 365'inci maddesinin 4'üncü fıkrasının kaynağı değildir.

Modern toplumlarda, muhtaçlara yardımda bulunma görevi devlete yüklenmiştir. Devlet, aile yerine geçerek, yaşlı ve hasta insanların yardımı temin etmekte ve böylece aile çerçevesi içinde nafaka mefhumu gitgide yerini daha geniş ve müessir bir sosyal yardımlaşma istemine terk etmektedir. Özellikle, Fransız-İtalyan (*franco-italienne*) toplumlarında, gidişat 1960'lardan bu yana sosyal devlete doğru şekillenmektedir. Sosyal güvenlik ve aile ödenekleri hep bu nafakanın yerini sosyal yardımlaşmaya bırakması temayülünün sonucudur[64]. Yardım nafakası, kamu hukukunu daha çok ilgilendirmektedir. Bu nafaka elde edilsin edilmesin, kamusal kurtarma (iyileştirme) (*recouvrement public*) olasılığı her zaman baki kalmalıdır[65].

Yirminci yüzyılda artık, aile sigortasıyla (*sécurité familiale*) sosyal sigorta (*sécurité sociale*) karşı karşıya değerlendirilmektedir. Yardım nafakası daha az acil durumlarda ancak devreye girebilmektedir. Sosyal sigorta, yardım nafakasını bazen tamamlamakta, bazen büsbütün onun yerine geçmektedir. Eğer aile yaşamı, ebeveyne sahip çıkma noktasına ulaşmışsa, sosyal sigorta ihtiyacı yok olabilir. Toplumun ailelere yardımı (*une aide de la collectivité aux familles*) şeklinde mütalaa edilebilecek sosyal sigorta, babanın veya sahip çıkan çocukların yerini almaktadır. Artık aile reisinin ve devletin sahip çıkması arasında kurulan bağlantı dâhi yok olmaktadır. Ailenin kutsallığı adına, ahlâk kurallarını yeniden kurmak amacıyla, bütün başarısızlıklarına rağmen, sosyal sigortanın, yardım nafakasının yerini alma misyonu istisna, destekleme rolü esas kabul edilmelidir[66].

Sosyal yardım ve yardım nafakası kıyaslandığında, yirminci yüzyıldaki gelişmeler, yardım nafakasını ikinci plana atıldığını göstermektedir. Uygulamada, sosyal yardım gören kişi, iki şartın birlikte gerçekleşmesi olasılığında, yetkili uzmanlar tarafından, yardım nafakası davası açmaya davet edilmek-

63 Ayrıntılı bilgi için bkz. http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/N161.xhtml

64 Saymen/Elbir, s. 467, 468. Pelissier, p. 828.

65 Guénolé Le Bihan, p. 51.

66 Rouast A., La sécurité sociale et le droit de famille, Le Droit privé Français au milieu du Vingtième siècle, Études offertes à Georges Ripert, p. 346-361, p. 347, 355, 356, 361.

tedir. Bu şartlar, kişinin kanun gereği yardım nafakası alacaklısı olması ve nafaka borçlularından en az birinin hayatta olmasıdır. Eğer böylesine yardım nafakası borçluları belirirse, hâkim, belirlenen sosyal yardım miktarının azaltılmasına veya kaldırılmasına karar verebilir. Ancak beliren nafaka borçlusu, bakım yükümlülüğünü alacaklıyı pansiyoner almak suretiyle bizzat üstlenirse, devlet tarafından belirlenen sosyal yardım miktarının artırılması ve hatta ödemelerin doğrudan bakımı üstlenen nafaka borçlusuna yapılması ihtimal dâhilindedir. Bu kıyaslamada, kamunun, muhtemel nafaka borçlusu (*l'ultime débiteur alimentaire*) olduğu; fakat ailenin, birinci şef statüsünü koruduğu; nafaka borçlusunun yokluğu veya yetersizliği durumunda devletin müdahale ettiği sonuçlarına varılabilir[67]. Aynı eğilim, bakıma muhtaç erginlerin vesayetinde de hüküm sürmektedir. Devletin vesayeti, aslî rol oynamakta; aile vesayeti tamamlayıcı rol arz etmektedir. Her ne kadar ailenin önceliğine dair hukuk felsefesi dogmasıyla uyumlu olmasa da, bakıma muhtaç erginlerin devlet vesayetinde, uzmanlaşmış memurlar tarafından bakılması çoğunlukla insan haklarıyla uyumludur. Nitekim Fransız kanun koyucusunun, yardım nafakasına güvenmeyip, 1996, 2005, 2007 ve 2009 yıllarında, sosyal güvenlik hukukunda reforma gitmesi aynı eğilimin güncel göstergeleridir[68].

"Aile hukuku karşılıklı sevgi ve saygıya dayanan bir alandır. Hukuk kurallarının en az müdahale edebileceği kurum ailedir. Çünkü aile kurumunda hukuk kurallarından çok, örf ve adet kuralları, görgü kuralları, din kuralları etkili olmaktadır. Bu nedenle, aile kurumuna hukukun müdahalesi en son ve en az olmalıdır"[69]. Huzurevi, yaşlı bakımevi ve diğer korunmaya muhtaç kişilere bakan kurumların, baktıkları kişinin halefi olarak, yardım nafakası davası açması, kanun koyucu tarafından öngörülen son çaredir (*ultima ratio*). Temenni edilen, öncelikle, kişilerin, bakıma muhtaç şekilde yoksulluğa düşmemesidir; ayrıca, böyle bir sınav söz konusu ise, herkesin, yakınına, dava edilmeksizin kendiliğinden bakmasıdır.

---

67 Mazeaud/Mazeaud/Mazeaud/Chabas, p. 595, 596.

68 Fossier T., La tutelle familiale comporte nécessairement une mission complète, Droit de la famille, N. 1, Janvier 2009, Quatorzième Année, p. 66.
Fossier T., Le mandat de protection future sous seing privé, deuxième décret d'application de la réforme de la protection des majeurs, Droit de la famille, N. 1, Janvier 2008, Treizième Année, p. 10-12.
Burgard M., Les circonstances dans lesquelles le jeune majeur bénéficie de l'obligation d'entretien, Droit de la famille, N. 7-8, Juillet-Aout 2008, Treizième Année, p. 20-22.
Fransız Sosyal Güvenlik Hukuku'nun sağlık boyutunda meydana gelen reformeler hakkında ayrıntılı inceleme için bkz. http://fr.wikipedia.org/wiki/%C3%89tablissement_public_de_sant%C3%A9

69 Başpınar, s. 98.

VI. SONUÇ

743 sayılı Kanun'da kimsesiz çocuklarla sınırlı olarak düzenleme getirilmişti. Yaşlılarla ilgili açık düzenleme bulunmamaktaydı (EMK m.317). İsviçre Medenî Kanunu'nun mevcut hâlinde kimsesiz çocuklarla sınırlı düzenleme varlığını sürdürmektedir (CCS. art. 329, 330). O dönemde, doktrindeki çoğunluk, yalnızca belediyelerin, sahipsiz çocuğun ailesinin ortaya çıkması olasılığında, o ana kadar mezkûr çocuğa yapılan masrafları talep edebileceğini ileri sürüyordu. Bugün Türk Medenî Kanunu'nun 366'ıncı maddesi ile 365'inci maddesinin 4'üncü fıkrasında, huzurevi, yaşlı bakımevi ve diğer korunmaya muhtaç kişilere bakan kurumlar, baktıkları kişinin halefi olarak, yardım nafakası davası açmaktadır. Maddî hukuk bakımından nafaka alacaklısı değişmemekte; buna mukabil, huzurevi, yaşlı bakımevi ve diğer korunmaya muhtaç kişilere bakan kurumlar, halefiyet prensibinin usul hukukundaki görünümü icabı, davacı sıfatı kazanmaktadır. Burada, halefiyetin birinci çeşidi, yani borcu ifa eden üçüncü şahısın halef olması söz konusudur. Türk Medenî Kanunu'nun 365'inci maddesinin 4'üncü fıkrası, Türk Borçlar Kanunu'nun 127'inci maddesinin 3'üncü fıkrasında saklı tutulan özel ve istisnai bir halefiyet görünümüdür. Böylece, özel hüküm genel hükmü bertaraf eder kuralı gereği, Türk Borçlar Kanunu'nun 127'inci maddesinin 2'inci fıkrasındaki "ifadan önce alacaklıya bildirildiği takdirde" şartı burada aranmaz (TMK m.365/4, 366; TBK m.127/3).

Türk Medenî Kanunu'nun 365 ve 366'ıncı maddelerinin gerekçelerinde hükümlerin İsviçre Medenî Kanunu'ndan alındığı ifade edilmektedir. Oysa İsviçre Medenî Kanunu'nda böylesine hükümler bulunmamaktadır. İsviçre Medenî Hukuku'nda, geniş anlamda korunmaya muhtaç kişilere bakan bütün kurumlar değil, sadece bulunmuş çocuğun kökeninin ortaya çıkması durumunda, bulunan çocuğa yapılan masrafların halef sıfatıyla ebeveyne rücu edilerek karşılanması düzenlenmiştir (CCS. art. 330/2).

Aslında Türk kanun koyucusu, mukayeseli hukuktaki gidişatın tam tersi istikamette yol izlemiştir. Modern toplumlardaki eğilimin aksine, Türk Medenî Kanunu'nun 366'ıncı maddesi ile 365'inci maddesinin 4'üncü fıkrasıyla, devletin sosyal görevleri azaltılmak istenmiştir. Korunmaya muhtaç kişilere bakan kurumlara, yardım nafakası borçlularına halef sıfatıyla başvurma imtiyazının tanınması, resmî statüdeki kurumlar dikkate alındığında, devletin işini kolaylaştırmakta ve anayasal görevlerini asgariye indirmektedir; özel statüdeki kurumlar dikkate alındığında, bu tür şirketlere yeni bir gelir kapısı açmaktadır.

KAYNAKÇA

Acabey Mehmet Beşir, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mal Grupları-İspat Kuralları ve Eşlerin Paylı Mülkiyeti Altındaki Mallara İlişkin Düzenlemeler, Dokuz Eylül Üniversitesi *Hukuk* Fakültesi Dergisi, C. 9, Özel Sayı, Y. 2007, s. 491-534, 24.3.2013 tarihinde http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergimiz9ozel/bacabey.pdf adresinden erişildi.

Akın Levent, Maaş ve Ücret Haczi, AÜHFD, Y. 1995, C. 44, S. 1–4, s. 365-364, 24.3.2013 tarihinde http://*acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/1189/1780.pdf adresinden erişildi.*

Akıntürk Turgut/Karaman Ateş Derya, Türk Medenî Hukuku, Aile Hukuku, C. 2, 15. Bası, İstanbul, 2013.

Alangoya Yavuz H., Yıldırım Kâmil M., Deren-Yıldırım Nevhis, Medenî Usul Hukuku Esasları, 8. Baskı, İstanbul, 2011.

Aral Fahrettin, Türk Borçlar Hukuku'nda Takas, Ankara, 2. Bası, 2010.

Ayan Serkan, Emeğini veya Gelirini Aileye Özgüleyen Altsoyun Denkleştirme Alacağı ve Almanya Örneği, DEÜHFD, C.12, S.1, Y. 2010, s. 25-83, 7.4.2013 tarihinde http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergimiz12-1/3-serkanayan.pdf adresinden erişildi.

Başaklar Emin, Nafaka davaları, Ankara, 1974.

Başpınar Veysel, Türk Medenî Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz, AÜHFD, C. 52, S. 3, Y. 2003, s. 79-101, 7.4.2013 *tarihinde acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/1093/1672.pdf* adresinden erişildi.

Bozovalı Halûk, Türk Medenî Hukukunda Bakım Nafakaları, İstanbul, 1990.

Brahinsky Renault Corinne, Droit de la famille, Cinquième édition, Paris, 2003.

Bulut Harun, Aile Hukukunda Velayet (Çocukla Kişisel İlişki Kurulması) ve Nafaka Davaları, İstanbul, 2007.

Burgard Marlène, Les circonstances dans lesquelles le jeune majeur bénéficie de l'obligation d'entretien, Droit de la famille, N. 7-8, Juillet-Aout 2008, Treizième Année, p. 20-22.

Demiral Meltem, Aile Bağlarının Ortadan Kalktığı Hâllerde Yardım Nafakası Talebinin Yerindeliği Hakkında Bir Yargıtay Kararı İncelemesi, DEÜHFD, C. 11, Özel Sayı, Y. 2009, s. 1111-1138, 7.4.2013 tarihinde http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergimiz11-9-ozel/ozel/4%20demiral.pdf adresinden erişildi.

Dural Mustafa/Öğüz Tufan/Gümüş Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku, C. III, Aile Hukuku, 6. Baskı, İstanbul, 2013.

Édition du Juris Classeur, L'enfant & sa famille, Paris, 2003.

Engels Friedrich, Çeviren: Somer Kenan, Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, Ankara, 2010.

Eren Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (6098 sayılı TBK'na Göre Hazırlanmış), 14. Baskı, İstanbul, 2012.

Ertürk Erkan, Uygulamada Nafaka Davaları (4721 Sayılı Yeni Medenî Kanuna Göre), İstanbul, 2005.

Feyzioğlu Necmettin Fevzi., Aile Hukuku, 3. Baskı, İstanbul, 1986 (Bu Baskıyı Hazırlayanlar: Özakman Cumhur, Sarıal Enis).

Fossier Thierry, La tutelle familiale comporte nécessairement une mission complète, Droit de la famille, N. 1, Janvier 2009, Quatorzième Année, p. 66.

Fossier Thierry, Le mandat de protection future sous seing privé, deuxième décret d'application de la réforme de la protection des majeurs, Droit de la famille, N. 1, Janvier 2008, Treizième Année, p. 10-12.

Gençcan Ömer Uğur, Aile Hukuku, Ankara, 2011.

Guénolé Le Bihan Martine, Droit civil, Droit de la famille, Paris, 2000.

Gündüz Fatma Ebru/Gündüz Hakan, İdare Hukuku'nda Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, Y. 2011, S. 3, s. 225-258, s. 232, 7.4.2013 tarihinde http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/15_3_9.pdf adresinden erişildi.

Gürsoy Serhan/Bulut Harun, Aile Mahkemeleri Uygulaması, 1. Bası, İstanbul, 2004.

Hatemi Hüseyin, Aile Hukuku I (Evlilik Hukuku), İstanbul, 2005.

Hatemi Hüseyin, İslâm Hukuku Dersleri, 4. Bası, İstanbul, 2012.

Hatemi Hüseyin/Gökyayla Emre, Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, 2. Bası, İstanbul, 2012.

Hatemi Hüseyin/Kalkan Oğuztürk Burcu, Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler), İstanbul, 2013.

İnal Nihat, Aile Mahkemeleri Davaları (Örnek Dilekçe ve Kararlarla Açıklamalı), 1. Baskı, 2004, Ankara.

Kılıçoğlu Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Bası, Ankara, 2013.

Kırmızı Mustafa, İçtihatlı Aile Hukuku, İskenderun, 2009.

Köprülü Bülent/Kaneti Selim, Aile Hukuku, İstanbul, 1986.

Köseoğlu Bilâl/Kocaağa Köksal, Aile Hukuku ve Uygulaması (Bilimsel Görüşler ve Yargı İçtihatları), Bursa (Ekin Yayınevi), 2011.

Kuru Baki/Arslan Ramazan/Yılmaz Ejder, Medenî Usul Hukuku (Ders Kitabı), 23. Baskı İstanbul, 2012.

Mazeaud Henri/Mazeaud Léon/Mazeaud Jean/Chabas François, Leçons de droit civil, La famille, Tm. I, Troisième volume, Septième édition, Paris, 1995.

Muşul Timuçin, Medenî Usul Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 2012.

Oğuzman Kemal/Dural Mustafa, Aile Hukuku, 3. Bası, İstanbul, 2001.

Oğuzman M. Kemal/Öz Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, 11. Baskı, İstanbul, 2013.

Özkan Hasan, Aile Hukuku Davaları ve Tatbikatı (Açıklamalı-İçtihatlı), 2. Baskı, İstanbul, 2005.

Öztan Bilge, Aile Hukuku, 3. Bası, Ankara, 2000.

Özuğur Ali İhsan, Nafaka Hukuku (Türk Medenî Kanunu'nun Yeni Düzenlemelerine Göre Gerekçeli – Açıklamalı – İçtihatlı), 4. Baskı, İstanbul, 2007.

Pelissier Thierry, Les obligations alimentaires: Unité ou diversité, Revue internationale de droit comparé, Vol. 14, N. 4, Octobre-Décembre 1962, p. 828-832, 6.6.2013 tarihinde http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/ridc_0035-3337_1962_num_14_4_13536 adresinden erişildi.

Reisoğlu Safa, Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 23. Baskı, İstanbul.

Rouast André, La sécurité sociale et le droit de famille, Le Droit privé Français au milieu du Vingtième siècle, Études offertes à Georges Ripert, p. 346-361.

Ruhi Ahmet Cemal, Nafaka Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 2010.

Şahin Emin, Aile Hukuku Davaları Tatbikatı (Açıklamalı-İçtihatlı), Ankara, 2004.

Saymen Ferit Hakkı/Elbir Halid Kemal, Türk Medenî Hukuku, C. 3, Aile Hukuku, 2. Bası, İstanbul, 1960.

Şeker Hilmi, Nafaka İlamının Değiştirilmesine İlişkin Kısa Bir Değerlendirme ve Çözüm Önerileri, ABD, Y. 2003, S. 2, s. 13-26, 23.3.2013 tarihinde http://www.ankarabarosu.org.tr/siteler/ankarabarosu/tekmakale/2003-2/1.pdf adresinden erişildi.

Şener Emine Gülnihal, Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali Suçu, Adalet Dergisi, S. 37, Y. 2010 (Mayıs), s. 226-236, 7.4.2013 tarihinde http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet_dergisi/sayi37.htm ve http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet_dergisi/sayi37/12%20-%20EMİNE%20GÜLNİHAL%20ŞENER.pdf adreslerinden erişildi.

Tekinay Sulhi Selâhattin/Akman Sermet/Burcuoğlu Halûk/Altop Atillâ, Terkinay Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 7. Bası, İstanbul, 1993.

Terme Jean François/Monfalcon Jean Baptiste, Histoire statistique et morale des enfants trouvés, Paris et Lyon, 1837; 6.6.2013 tarihinde http://books.google.com.tr/books adresinden erişilmiştir.

Tuğsavul Muhsin/Akgöl Samih, Ahkâmı Şahsiye (Sulh Hukuk) Dâvaları ve Tatbikatı, İstanbul, 1958.

Velidedeoğlu Hıfzı Veldet, Türk Medenî Hukuku, C. II, Aile Hukuku, 2. Bası, İstanbul, 1950.

Yaman Ahmet, İslâm Aile Hukuku, 6. Baskı, İstanbul, 2008.

Zevkliler Aydın/Acabey Beşir M./Gökyayla Emre K., Zevkliler Medenî Hukuk (Giriş, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku), 6. Baskı, Ankara, 2000.

YARARLANILAN WEB SİTELERİ

http://ec.europa.eu

http://fr.wikipedia.org

http://perlpot.net/cod/civil.pdf

http://www.service-public.fr/

www.adalet.gov.tr

www.aktifhaber.com

www.ankara.edu.tr

www.ankarabarosu.org.tr

www.deu.edu.tr

www.deutsche-islam-konferenz.de

www.gazi.edu.tr

www.hukuki.net

www.islamihayatdergisi.com

www.kararevi.com

www.legifrance.gouv.fr

www.milligazete.com.tr

www.ozida.gov.tr

www.ozurluveyasli.gov.tr

www.turkhukuksitesi.com

www.yargitay.gov.tr

www.yayin.adalet.gov.tr

KISALTMALAR

ABD: Ankara Barosu Dergisi
AÜHFD: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AY: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
C: Cilt
CAS: Fransız Sosyal Güvenlik Kanunu (*Code de l'action sociale et des familles*)
CCS: İsviçre Medenî Kanunu'na (*Code Civil Suisse*)
DEÜHFD: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E: Esas
ECC: Avrupa Medenî Kanunu (*European Civil Code*)
EMK: Mülga Türk Kanunu Medenisi
Et s.: Ve devamı (*et suite*)
HD: Hukuk Dairesi
HMK: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
Intr: Başlangıç (*Introduction*)
K: Karar
m: Madde
N: Sayı (*Numero*)
p: Sayfa (*Page*)
Prg: Paragraf
RG: Resmi Gazete
s: Sayfa
S: Sayı
Tm: Cilt (*Tome*)
T: Tarih
TBK: Türk Borçlar Kanunu
TM: Temyiz Mahkemesi
TMK: Türk Medenî Kanunu
Vol: Cilt (*Volume*)
Y: Yıl
Yarg: Yargıtay